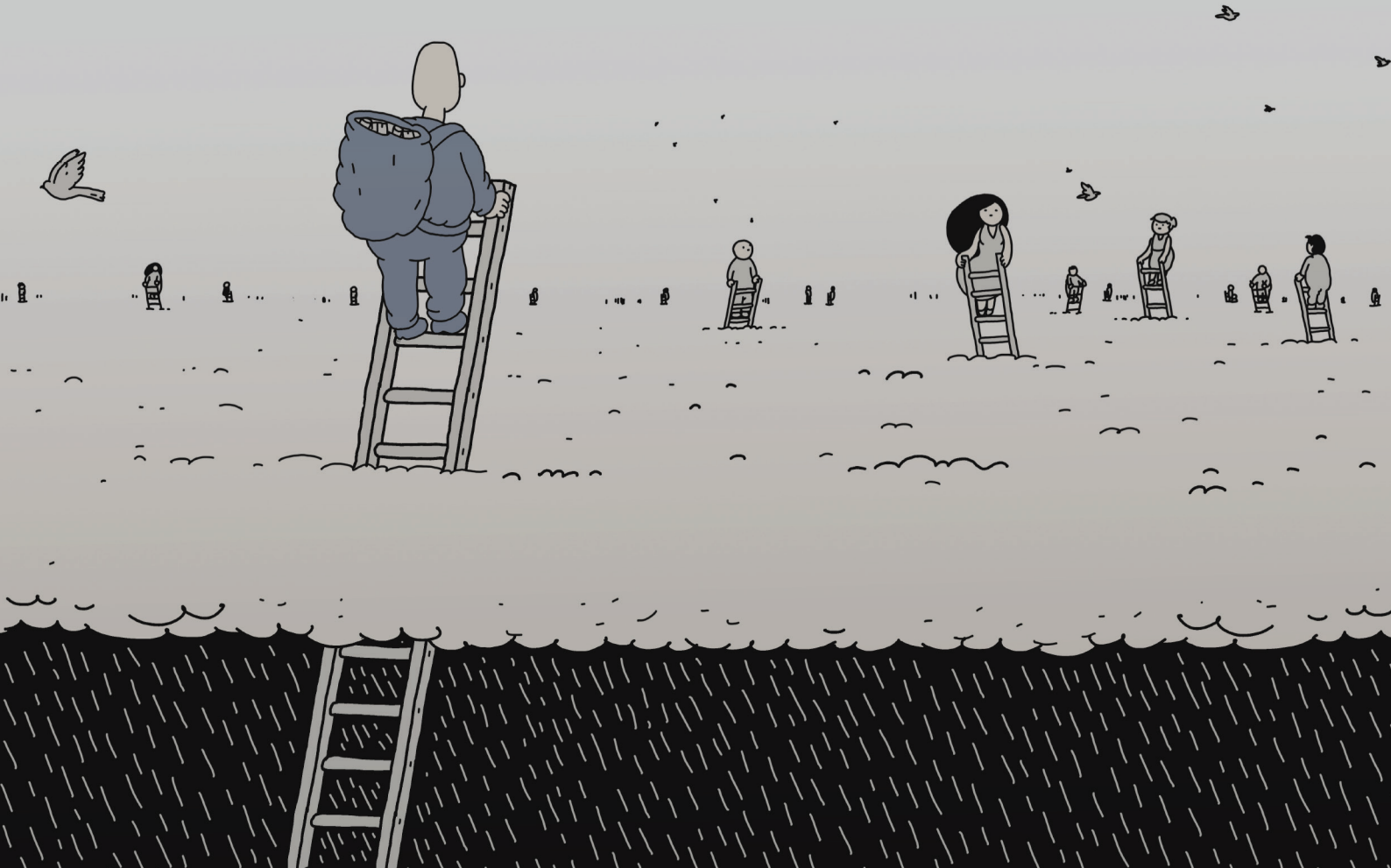

YENİ BİR ANLAYIŞLA

GELECEĞİ İNŞA

İNSAN
BİLİM
KURUMLAR

Raporun
tamamına erişim için:

www.gelecegiinsa.org

ISBN : 978-605-165-054-8

2021, TÜSİAD

Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK uyarınca kullanılmadan önce hak sahibinden 52. maddeye uygun yazılı izin almadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralananmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle kullanılamaz.

YENİ BİR ANLAYIŞLA

GELECEĞİ İNŞA

İNSAN
BİLİM
KURUMLAR

Sunuş

Bu çalışma gelişmiş, saygın, adil ve çevreci bir Türkiye'yi inşa etmek için toplumun tüm kesimlerine çağrıdır.

Bu çalışma, yeni bir anlayışla Türkiye'nin geleceğini birlikte inşa etme çağrısıdır.

Günümüzde refahın asıl belirleyicisi ne yer altı kaynakları ne fiziksel sermaye ne de vasıfsız işgücüdür. Yer altı kaynaklarına dayanarak zenginleşmiş ülkeler bulunmakla birlikte gelişmiş ülke olmak için bu yeterli değildir.

Günümüzde refahın en önemli belirleyicisi maddi olmayan kaynaklardır.

Gelişmiş ülkelerde kalkınmanın olmazsa olmaz üç temel unsurunu;

1) İNSANİ GELİŞME VE YETKİNLEŞME

2) BİLİM, TEKNOLOJİ VE İNOVASYON

3) SİYASAL, EKONOMİK, TOPLUMSAL KURUMLAR VE KURALLAR

oluşturuyor.

Bu çalışmada sunduğumuz yeni anlayış; geleceğimizi “insani gelişme ve yetkinleşme”de, “bilim, teknoloji ve inovasyon”da ve “kurum ve kurallar”da sağlanacak gelişmeyle inşa etmeye dayanmaktadır. Eğitimli, sağlıklı, mutlu insan, kalkınmanın hem öznesi hem de hedefidir. Bilim, teknoloji ve inovasyonu esas almayan bir büyüme uzun vadede sürdürülemez, rekabet gücümüz gelişemez. Siyasal, ekonomik, toplumsal kurumların ve kuralların niteliği hukukun üstünlüğünü, demokrasiyi, ekonomik istikrarı, bir arada yaşamayı ve birlikte gelişmeyi sağlamak için vazgeçilmezdir. Bu üç temel unsur aynı zamanda birbirleriyle etkileşim hâlinindedir. Kaldı ki fizikî yatırımları verimli şekilde gerçekleştirebilmek için de bu unsurlar gereklidir.

Bu çalışmada yer verdiğimiz 105 ülkeyi kapsayan ekonometrik analiz şunu gösteriyor: Bu üç unsurdaki konumumuzu OECD ortalamasına çıkarmak için gereken adımları atarsak, 20 yıl içinde kişi başı millî gelirimizi USD bazında mevcut seviyesinin 3 katı olan 30 bin USD seviyesine yükseltebileceğiz. Bu alanlarda mevcut eğilimin devam etmesi hâlinde ise ancak 14 bin USD seviyesine ulaşabileceğiz.

Bu üç unsurda atılacak adımlar ile varmayı hedeflediğimiz;

- Ekonomik istikrara, öngörülebilir yatırım ortamına, düşük enflasyona ve güçlü makro ekonomik dengelere sahip, istihdam yaratan, sürdürülebilir büyümeyle kişi başı geliri yüksek, **gelişmiş bir Türkiye**
- Uluslararası alanda diplomasi ve iş birliğiyle rol model olan, AB entegrasyonu başta olmak üzere Batı dünyası ile ilişkilerini güçlendiren, uluslararası hukuka ve sözleşmelere bağlı, **saygın bir Türkiye**
- Gelir adaletini tesis eden, bölgesel farklılıkları gideren, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayan, dil, din, mezhep, ırk, köken ayrımı olmadan herkesin eşit ve özgür yaşadığı, toplumda hiçbir kesimi kalkınma sürecinde geride bırakmayan, **adil bir Türkiye**
- Ekosistemin dengesini gözetken, karbon nötr kalkınmayı başaran, gelecek kuşaklara yeşil ekonomik dönüşümü içselleştirmiş bir yönetim sistemi sunan, **çevreci bir Türkiye**

Tüm bu sürecin başarısında, kurumlara ve kurallara dayalı güven ortamının tesis edilmesi kritik rol oynayacak.

Geçtiğimiz yüz yılda Cumhuriyetimizin getirdiği kazanımlar gelecek yüzyılımıza da ışık tutuyor ve bize umut veriyor.

Bu çalışmada ortaya konan “geleceği inşa çağrısı”nı tüm siyasi partilerin, kanaat önderlerinin, akademi camiasının, farklı toplum kesimlerini temsil eden sivil toplum örgütlerinin, basın ve vatandaşlarımızın tartışmasına ve geliştirmesine açıyor; ülkemizin ortak geleceğini iş birliği ve istişare ile inşa edebileceğimize inanıyoruz.

TÜSİAD Yönetim Kurulu
Ekim 2021

“Yeni Bir Anlayışla Geleceği İnşa: İnsan, Bilim, Kurumlar” adlı bu raporun hazırlanmasında, yeni anlayış fikrini TÜSİAD’a öneren proje koordinatörü Hüsamettin Onanç’a; raporu kaleme alan proje danışmanı Doç. Dr. Ümit İzmen’e; proje danışmanları Bekir Ağır ve Zafer Ali Yavan’a; proje yöneticisi Ebru Dicle’ye; rapora ekonometrik analiz bölümü ile katkı sağlayan Dr. Cem Çakmaklı ve Dr. Muhammed Ali Yıldırım’a; raporda asistan olarak görev alan Mehmet Soytürk’e; rapor içeriğinde Hale Hatipoğlu, Dr. Nurşen Numanoğlu, Melda Çele, Gizem Öztok Altınış, Av. Serkan M. Ersöz, Ceren Aydın Ergün, proje iletişimde Başak Solmaz Karauç, raporun yayıma hazırlığında Hazal İnce ve Ezgi Çelik başta olmak üzere katkıları için TÜSİAD genel sekreterliği kadrosuna ve temsilcilerine; raporun hazırlık sürecinde fikrine başvurulmuş tüm uzman ve akademisyenlere teşekkür ederiz.

Geleceği inşa etmek için yeni bir kalkınma anlayışı gerekiyor.

Büyüme performansı üzerine yapılan değerlendirmeler, gündelik ajandalarda önemli bir yer işgal eder. Ancak ülkelerin refahı açısından asıl önemli olan konjonktürel gelişmeler değil, uzun dönemli eğilimlerdir. Güncele ait sorunlar ne kadar yakıcı olursa olsun, elimizde uzun vadede varmak istediğimiz yere ilişkin bir yol haritası olması gerekir.

Uzun vadede varmak istediğimiz yer sadece zenginleşmek değil çünkü sadece kısa sürede zenginleşmeyi hedefleyen yaklaşımların aslında sürdürülebilir sonuçlar oluşturmadığını biliyoruz. Uzun vadede kalkınmanın çevresel, toplumsal ve kültürel boyutlarının en az büyüme kadar önemli olduğu ortadadır.

Kalkınmanın reçetesi çoktan sihirli bir formül olmaktan çıktı. Farklı ülkelerin sanayi devriminden bu yana yaşadıkları tecrübelerinden yararlanarak yapılan analizler geleceği nasıl inşa etmemiz gerektiği konusunda önemli ipuçları veriyor.

Günümüzde artık kalkınmanın esas sürükleyicisi yer altı kaynakları ve fiziksel sermaye değil; “insani gelişme ve yetkinleşme”, “bilim, teknoloji ve inovasyon” ve “siyasal, ekonomik, toplumsal kurumlar ve kurallar”* gibi maddi olmayan sermaye unsurları.

Tarihe baktığımızda, insanlığın gelişmesinde doğanın yer altı zenginlikleri olarak sunduğu zamanla tükenmeye mahkum imkânların öneminin giderek azaldığını, onun yerine insanın aklının ve becerisinin öneminin arttığını görürüz. Bu durum günümüz dünyasında kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkelerin ekonomik yapıları arasındaki farkta da gözlemlenir.

Yoksul ülkelerin ekonomilerinde daha çok emek gücü ve doğal kaynaklar rol oynar. Kalkınma sürecinde bu faktörlerin yanında fiziksel sermaye önem kazanmaya başlar. Zenginleşmek için fabrikalar, köprüler, yollar, barajlar inşa edilir. Kalkınma sürecinin bir sonraki aşamasında artık insan aklı, becerisi ve bu sayede ürettiği bilim ve teknoloji önemli hale gelir. Kurumların kalkınmayı destekleyici olması kritik önemdedir.

Bu konudaki çalışmalar günümüzün modern toplumları için refahın esas belirleyicisinin ne yeraltı kaynakları ne de fiziksel sermaye olduğunu, maddi olmayan sermaye unsurları olduğunu gösterir. Bu nedenle, Türkiye'nin kalkınmasında artık

- 1. İnsani gelişme ve yetkinleşme,**
- 2. Bilim, teknoloji ve inovasyon ve**
- 3. Siyasal, ekonomik, toplumsal kurumlar ve kurallar**

gibi maddi olmayan sermaye unsurları belirleyici olacaktır. Nitekim bunlar dünyada gelişmiş ülkelerde kalkınmanın olmazsa olmaz üç temel unsurunu oluşturmaktadır.

* Bundan sonra “kurumlar ve kurallar” olarak belirtilecektir.

Hiç şüphesiz, kalkınmanın bu üç unsuru birbirleriyle etkileşim hâlinindedir. Bilimsel ve teknolojik gelişme ve inovasyonun ortaya çıkması da, teknolojinin kullanılması da insan aklını, bilgisini ve becerisini gerektirir. Bireyler, eğer uygun becerilere sahip değillerse teknolojik değişimin etkisini mağduriyet olarak yaşayabilirler. Hem bilimsel ve teknolojik gelişme ve inovasyon, hem de insani gelişme ve yetkinleşme kapsayıcı ve güvenilir kurumlar ve kurallar gerektirir. Bu nitelikteki kurumlar ve kurallar politika üretebilme, ekonomide karar alma ve uzlaşmazlıkları çözümleme kapasitesi demektir, toplumsal çatışmaları engeller ve toplumu ortak hedeflere doğru mobilize eder.

Öte taraftan bu kurumları ve kuralları yaratacak olan da insanın kendisidir. İnsanlar arasındaki toplumsal ilişkilerin yoğunluğu, normlar, değerler, gelenekler, kültür, insanların birbirlerine ve kurumlara duyduğu güven, mevcut kaynakların ne kadar verimli kullanılabildiğini etkileyerek ekonomik sonuçlar üzerinde etkili olur.

Bu nedenle, her ne kadar bu üç unsuru ayrı ayrı ele alacak olsak da birinin gelişmesindeki aksama ve yavaşlamanın diğerlerini de aşağı çektiği, tersine birindeki iyileşmenin diğerleri üzerinde de olumlu etki yapacağını göz önünde bulundurmalıyız.

Maddi olmayan sermaye unsurlarına odaklanan bir yaklaşım ile Türkiye'nin birikimleri harekete geçirilmeli.

Türkiye 760 milyar dolarlık GSYH ve 83 milyonluk nüfusuyla G-20 üyesidir. 33 milyon ile Avrupa'nın üçüncü en büyük işgücüdür. Yüksek sanayi kapasitesi, 24 milyonun üstündeki hanehalkı sayısı, 32 milyonluk geniş orta sınıfıyla, % 59'a ulaşan konut sahipliğiyle ve 66 milyonu aşan kredi kartı kullanıcısıyla yükselen ekonomilerden birisidir.

Doğunun en batısında, batının en doğusunda yer alan Türkiye güçlü tarihi ve kültürel mirası, uzun yıllar uluslararası sistemle kural ve değer temelli kurduğu ilişkiler, laik ve demokratik yapısı ve Avrupa Birliği (AB) tam üyelik perspektifiyle, bulunduğu coğrafyada önemli bir konumdadır. Erişilebilirlik açısından merkezî konumu ve iletişim altyapısı ile çokuluslu şirketler ve küresel ticaret için önemli bölgesel merkezlerdendir. 12 milyonluk genç nüfusu ve güçlü girişimcilik kültürü önemli bir potansiyeldir. Birçok alandaki güçlü birikimlerinin harekete geçirilmesi durumunda Türkiye'nin geleceği umut vaad ediyor.

"İnsani gelişme ve yetkinleşme", "Bilim, teknoloji ve inovasyon" ve "Kurumlar ve kurallar" unsurlarının birbirleri ile olan etkileşimi dikkate alınarak ortaya konacak kalkınma anlayışı ile Türkiye'nin bu birikimleri en iyi şekilde harekete geçirilebilir.

İnsani gelişme ve yetkinleşme

İnsan, kalkınmanın hem öznesi hem de hedefidir.

Kalkınma her şeyden önce insan içindir. Hedef insanımızın eğitilmiş, sağlıklı, değer yaratan, iyi bir işe, konforlu bir yaşama sahip, yarınına güvenen, çocuklarının geleceğinden emin, mutlu ve özgür olmasıdır. İnsanımız kalkınmanın hedefi olduğu kadar aynı zamanda ülkemizin kalkınmasını sağlayacak olan üç unsurdan birisidir.

Eğitim hem bireyin kendini geliştirerek potansiyelini gerçekleştirebilmesi hem de kalkınma için büyük önem taşır.

Türkiye eğitimde belirli alanlarda gelişme sağladı. Genel olarak okullaşma oranları yıllar içinde büyük ölçüde iyileşti ve OECD ülkeleri düzeyine ulaştı. Eğitime erişimde cinsiyet eşitliğinde de önemli mesafe alındı.*

Öğrenci başına öğretmen sayısı, ortalama sınıf büyüklüğü gibi göstergelerde kayda değer ilerleme gerçekleşti. Yıllar içinde eğitime yapılan harcamalar ciddi oranda arttı. 2006 sonrasında üniversite sayısı ve öğrenci kontenjanları yükseldi. Ancak insani gelişme ve yetkinleşme konusunda kaydedilen ilerleme ekonomik ve toplumsal kalkınmanın hızlandırılması açısından yetersiz kaldı.

Kaydedilen ilerlemeye rağmen, eğitim sistemi kalkınma hamlesi için yeterli değil.

İnsanların yaşamları boyunca geçirdikleri eğitim ve gelişim sürecinde, en önemli dönem erken çocukluktur. Türkiye’de okul öncesi eğitim zorunlu değil ve erişilebilir okul öncesi eğitim hizmetleri sınırlı. Bu nedenle, erken çocukluk eğitiminde okullaşma oranlarında son yıllarda gelişme sağlasa da Türkiye halen OECD ülkeleri arasında son sıralarda yer alıyor.

Nüfus içinde yükseköğretim mezunlarının oranı OECD ülkeleri ortalamasından düşük seviyede.

Eğitimin niteliğinin önemli göstergelerinden biri kabul edilen PISA değerlerinde OECD ortalamalarının gerisindeyiz.

Öğrenci başına yapılan harcama okul öncesinden yükseköğretime kadar her eğitim seviyesinde OECD ortalamasının gerisinde kalıyor.

*Yönetici Özeti’ndeki verilerin dayandığı kaynaklara atıflar Ana Rapor’da yer almaktadır.

Öğretmenlerin eğitim seviyeleri OECD ortalamasının altında. İlköğretim ve lise öğretmenleri arasında yüksek lisans veya doktora sahip öğretmenlerin oranı OECD ülkelerinde ortalama % 45 iken, Türkiye'de % 9.

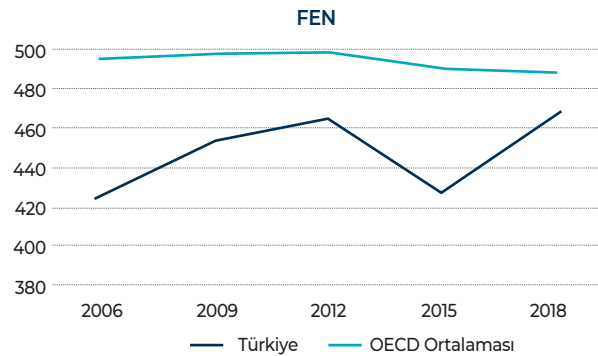
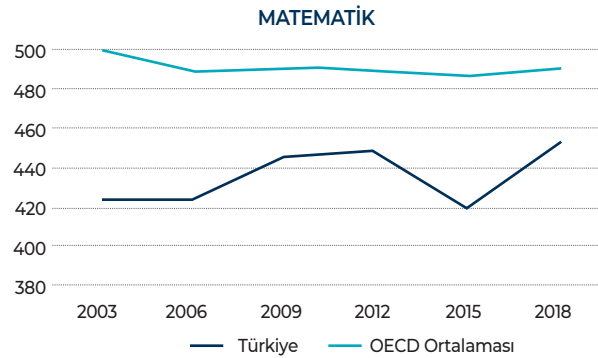
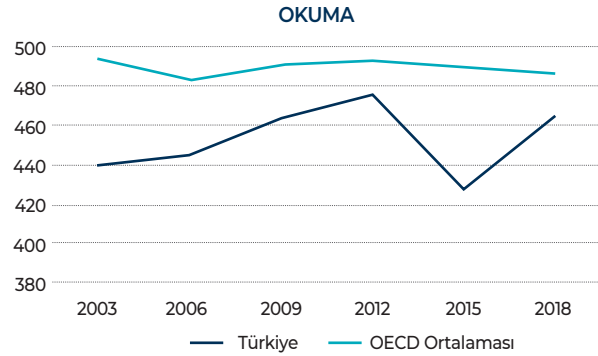
Eğitim olanaklarında, özellikle kaliteli eğitime erişimde, gelir seviyeleri ve toplumsal gruplar açısından farklılıklar var. Özellikle engelliler, Suriyeli göçmen çocuklar ve gençler eğitime erişimde sıkıntılarla karşılaşabiliyor.

Türkiye'nin doğusunda okullaşma oranları diğer bölgelere kıyasla düşük. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde eğitime erişimde cinsiyete dayalı farklar giderilememiş durumda.. Bölgeler itibarıyla öğretmen başına düşen öğrenci sayısı iyileşmiş olsa da farklılıklar hâlen devam ediyor.

Devlet okulları ağırlıklı bir sisteme sahibiz. Ama Türkiye, OECD ülkeleri arasında eğitime yapılan toplam harcamalar içinde özel harcamaların oranının en yüksek olduğu ülke. Eğitimdeki pek çok sorunun bir yansıması olan özel harcamaların bu yüksekliği, yarattığı eşitsiz durumla, maddi imkânı yeterli olmayanların iyi bir eğitime ve iyi bir işe sahip olmalarını zorlaştırıyor.

OECD araştırmaları insanların eğitim seviyesindeki artış ile sağlık seviyeleri, siyasi süreçlere katılımları ve çevreye duyarlılıkları arasındaki pozitif ilişkiye işaret ediyor. Eğitimde sağlanacak ilerleme kalkınma hamlesinin tüm boyutlarını etkileyecek.

PISA değerleri, 15 yaş, ortalama

Kaynak: <https://pisa.dataexplorer.oecd.org/ide/depisa/dataset.aspx>,
erişim tarihi: 18 Mayıs 2020

Kalkınma hamlemiz için 21. yüzyıla uygun yetkinlikler ve becerilerle donatılmış insan kritik önemde.

Dijitalleşme işgücü piyasalarında hızlı ve köklü bir dönüşüme neden oluyor. Mevcut işler otomasyon riski ile karşı karşıya kalıyor. Bu risk en çok düşük eğitimli işgücünü tehdit ediyor. Teknoloji ortadan kaldıracak işlerin yanında milyonlarca yeni iş de yaratıyor. İşler kadar çalışma tarzı da değişimle karşı karşıya. Kendi hesabına çalışma, platformlar üzerinden çalışma, mekân ve zaman esnekliği ile çalışma gibi yeni çalışma biçimlerinin giderek yaygınlaşması bekleniyor. Pandemi sonrasında daha da hızlanan bu değişim ve dönüşümler hem gençlerin hem de yetişkinlerin 21. yüzyıla uygun teknik, dijital ve sosyo-duygusal yetkinlikler ve becerilerle donatılmasını gerektiriyor.

Ancak bu alandaki hazırlıklarımızın iyi olduğu söylenemez. 2019 yılı Eurostat verilerine göre, yetişkinlerin eğitim ve öğretim katılım oranları Türkiye'de yalnızca % 6 ile gelişmiş ülkelerin gerisinde.

Sanayileşme döneminin kitle üretimi için eğitimin temel işlevi işgücünü standart becerilerle donatmaktı. Bu da merkezî bir sistemle yapılıyordu. Çağımızda, dijital ekonomi ve bilgi toplumunun yaratıcı insanları için bir başka eğitim sistemi gerekiyor. Bu da eğitimde ezberci ve merkezî anlayışın yerine, kaynakların insanımızın eleştirel düşünme, yaratıcılık gibi 21. yüzyıl becerilerinin geliştirilmesine odaklandığı, okullar ve yerel eğitim idarecilerinin yetki ve sorumluluklarının artırıldığı bir yönetim modelini ön plana çıkartıyor.

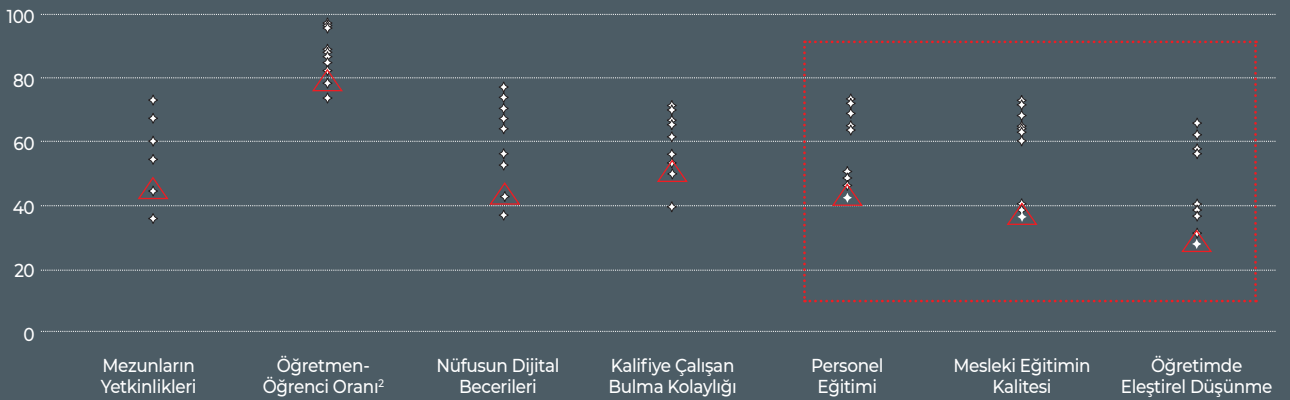
DÜNYA EKONOMİK FORUMU (WEF) YETKİNLİKLER SIRALAMASI (141 Ülke)

★ Grafik üzerindeki her bir nokta ilgili bileşen için seçili ülkelerin puanını temsil etmektedir.¹

△ İlgili bileşen için Türkiye'nin puanını ve diğer ülkeler içindeki konumunu gösterir.

WEF Küresel Rekabet Edebilirlik Endeksi, Yetkinliklere İlişkin Seçili Alt Bileşenler*

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Küresel Rekabetçilik Raporu 2019

1. Endeksin alt başlıkları 100 üzerinden değerlendirilmiştir. 2. İlköğretimde öğretmen-öğrenci oranını temsil eder, bu oranın düşük olması tercih edilir.

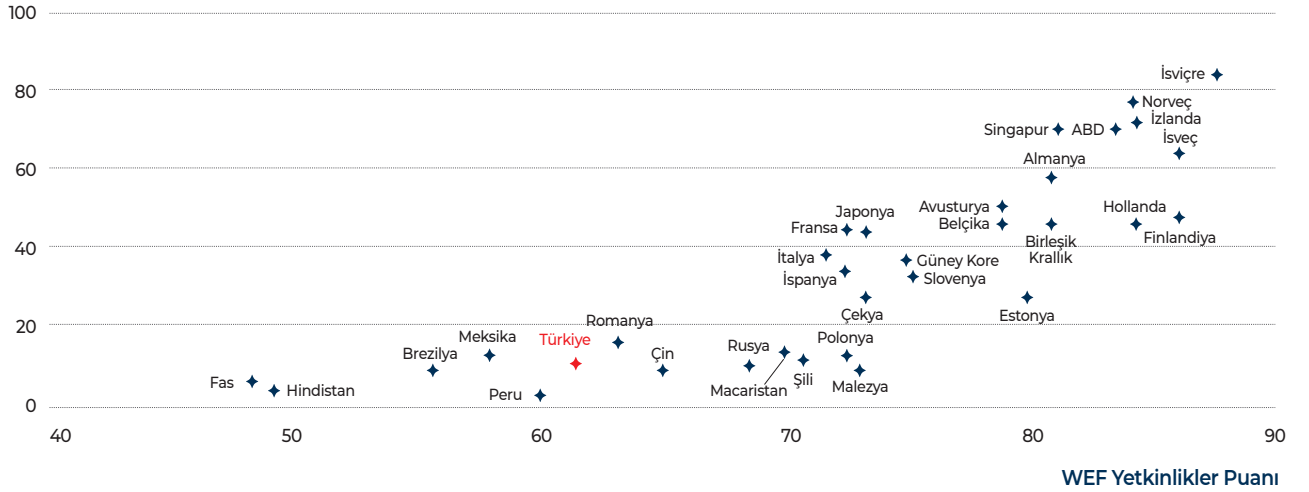
İstihdamın önünde beceri uyumsuzluğu, işgücüne katılımın düşüklüğü, yüksek işsizlik, kayıt dışı çalışma gibi sorunlar var.

Türkiye’de işgücüne katılım oranları yıllardır %50 düzeylerinde. İşsizlik oranı ise kalıcı olarak %10 seviyesinin altına düşmüyor. İşsizlikte başta beceri uyumsuzluğu olmak üzere yapısal faktörlerin rolü büyük.

Kadınların, gençlerin ve dezavantajlı grupların işgücüne katılımı OECD ülkelerine göre geride kalıyor. Kayıt dışı istihdam; sosyal güvence, iş sağlığı ve güvenliği, vergi geliri kaybı, firmaların finansmana erişim sorunu gibi birçok sorunla iç içe geçiyor.

İnsan kaynağının yetkinlikleri ile kişi başına düşen GSYİH arasında güçlü bir ilişki vardır.

Kişi Başına GSYİH, Bin US Dolar

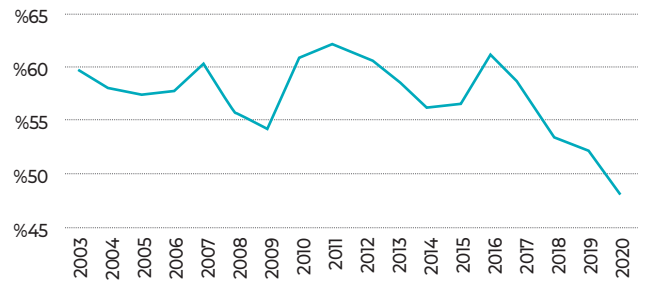
Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu Küresel Rekabetçilik Raporu (2019)

İnsani gelişme ve yetkinleşmedeki sorunlar yaşam memnuniyetini düşürüyor.

Sağlık alanında çok önemli ilerlemeler olsa da gidilecek mesafe hâlen uzun. Sağlık harcamalarının GSYH içindeki oranı % 4 ile % 9 olan OECD ortalamasının altında. Son 15 yılda ciddi oranda artmasına karşın 1000 kişi başına hekim ve hemşire sayıları da OECD ortalamasının gerisinde. Sağlık hizmetlerine erişimde bölgeler arası farkların varlığı da dikkat çekiyor.

Türkiye OECD ülkeleri arasında yaşam memnuniyetinin en az olduğu ülke. Türkiye’den yurtdışına göç edenlerin sayısı artıyor. Göç edenlerin en büyük bölümünü 25-29 arası gençler oluşturuyor.

Kendini mutlu ve çok mutlu hissedenlerin oranı

Kaynak: TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2020

2

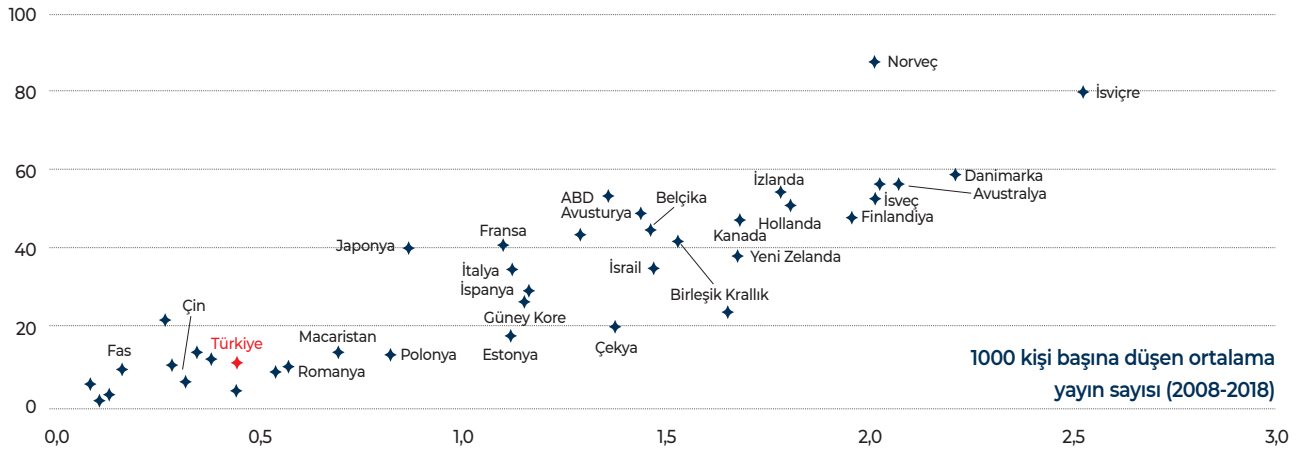
Bilim, teknoloji ve inovasyon

Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınmasının en önemli belirleyicilerinden biri bilim, teknoloji ve inovasyonda ilerleme olacak.

Günümüzde ekonominin dinamizmini teknolojiadaki değişimler belirliyor. Bilim, teknoloji ve inovasyon kapasitesinin geliştirilmesi ve teknolojik dönüşümün lokomotifini oluşturan dijitalleşme sürecine adaptasyon, gerek bugün gerekse gelecekte Türkiye'nin rekabetçiliğini ve büyüme potansiyelini belirleyecek.

Bilimsel çalışmalar ile kişi başına düşen GSYİH arasında güçlü bir ilişki vardır.

Ortalama kişi başı GSYİH, bin dolar (2008-2018)

Bilim, teknoloji ve inovasyon alanında kapasite artışına rağmen performans yeterli değil.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Küresel İnovasyon Endeksi'nde Türkiye 132 ülke arasında 41'inci sırada. Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan Küresel Rekabetçilik Endeksi verilerine göre, İnovasyon Kabiliyeti sıralamasında 141 ülke arasında 49'uncu.

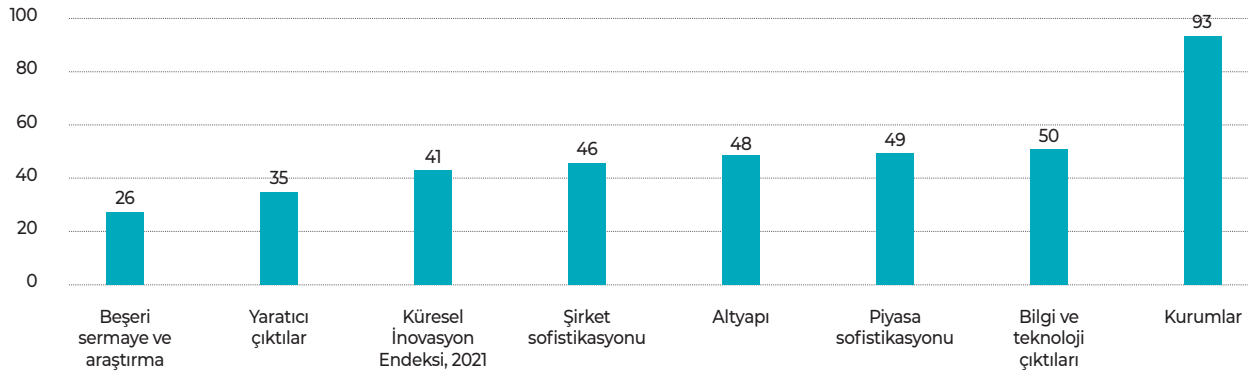
Türkiye'de orta-yüksek teknoloji sektörlerinin imalat sanayii katma değer içindeki payı reformların ve AB üyelik sürecinin hızlanmış olduğu 2000'li yıllarda hızla arttı. İmalat sanayi üretiminin büyüklüğü ve üretebildiği ürünlerin sofistikasyonu itibarıyla Türkiye'nin performansı yükseldi. Ancak bu artış eğilimi 2008 küresel krizi sonrasında devam ettirilemedi. Üretimin geleceğini şekillendiren dijital dönüşüm gibi unsurlara hazırlık seviyesi henüz yeterli değil.

Öte yandan Türkiye 2020-21'de beş "unicorn" (1 milyar dolar değerlemeyi aşan girişim) çıkarabilmeyi başardı. Dünyada önde gelen birçok girişimcilik ekosistemini negatif yönde etkilemiş olan Covid-19 sürecine rağmen elde edilmiş olan bu performansın da teknoloji alanında sağlanacak gelişmelerle yukarı çıkması mümkün.

Ar-Ge harcamalarının GSYH içindeki yüzdesi istikrarlı bir şekilde yükseliyor olsa da Ar-Ge harcama yoğunluğu, yüksek teknoloji ürün ihracatı, patentler ve araştırmacı sayısı gibi temel göstergelerde OECD ülkeleri ortalamasının gerisinde kalıyoruz.

Bilimsel gelişme, Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerine ayrılan kaynaklar halen kısıtlı, üniversite-sanayi-kamu işbirlikleri çeşitli ve verimli değil. Bilimsel araştırma sayısı gibi patent sayısı da düşük. Türkiye OECD ülkeleri arasında Ar-Ge faaliyetlerine en fazla vergi teşviki veren birkaç ülkeden biri olmasına rağmen, özel sektörün Ar-Ge harcamaları diğer ülkelere göre düşük.

Türkiye inovasyon sıralaması, 2021 (132 ülke içinde)

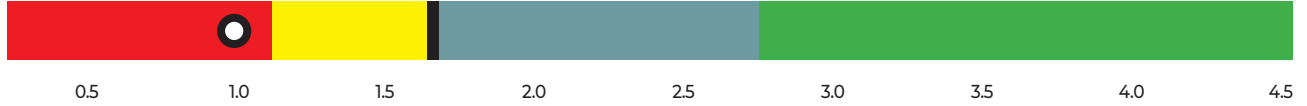
Kaynak: Global Innovation Index 2021, https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/tr.pdf

Türkiye'ye dijital dönüşüme hazır ülkeler arasında yer verilmiyor. Teknolojiye yapılan yatırımların ticarileşmesinin ana yöntemlerinden olan teknoloji standartlarında söz sahibi ülkeler arasında değiliz.

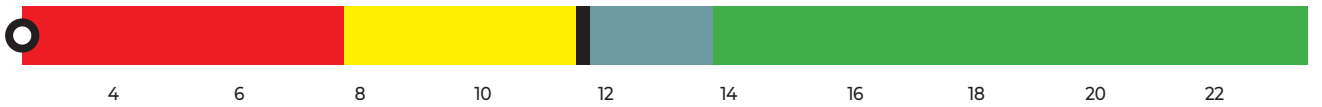
Teknoloji ve yüksek katma değerli ürün ve hizmet geliştirme konusundaki yetersizlikler nedeniyle, sadece yatırım mallarında değil, yüksek teknoloji tüketici ürünlerinde de ithalata bağımlı bir yapı ortaya çıkıyor.

Türkiye'de temel Ar-Ge göstergeleri

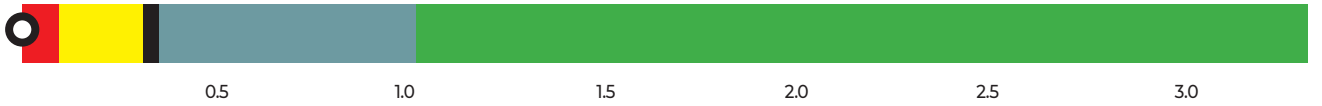
GSYH'nın yüzdesi olarak Gayrisafi yurt içi Ar-Ge harcaması

Toplam ihracatın yüzdesi olarak yüksek teknoloji ihracatı

Milyar dolar GSYH (SGP) başına üçlü patent sayısı

Bin istihdam başına araştırmacı sayısı

■ %0 - %25 ■ %25 - %50 ■ %50 - %75 ■ %75 - %100 ■ Median

Kaynak: <https://stip.oecd.org/stip/countries/Turkey>,

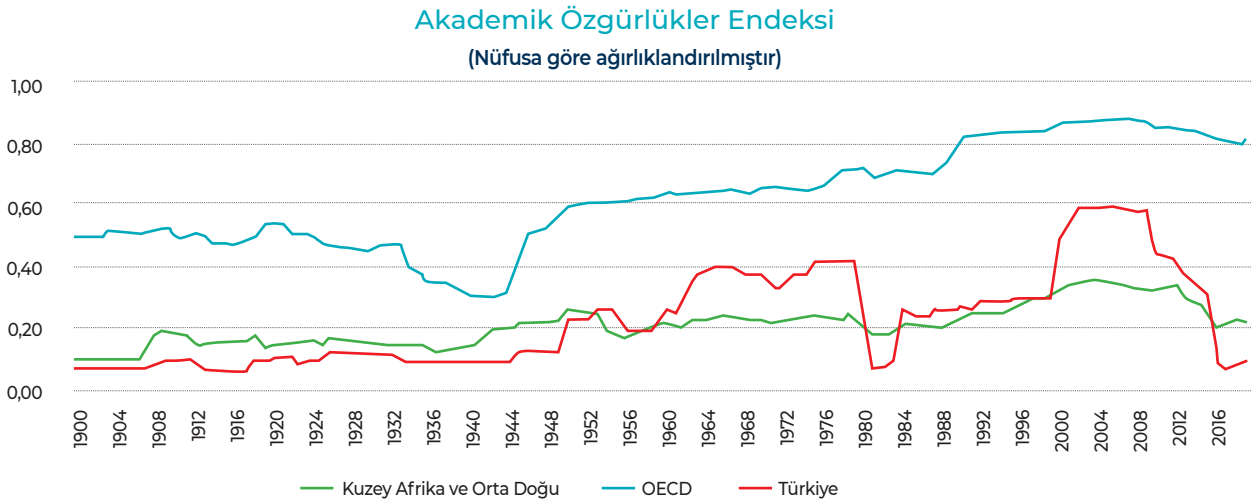

Teknoloji performansının düşüklüğünün nedenleri arasında nitelikli insan kaynaklarının ve finansmanın yetersizlikleri kadar, başta akademik özgürlükler ve destek sistemlerinin tasarımı olmak üzere kurumsal çerçevedeki sorunlar yer alıyor.

Teknolojik ilerlemenin hızlanmasının bir belirleyicisi bu alana ayrılan kaynaklar ise diğeri de kurumsal çerçevedir. Genel olarak yenilikçi fikirler özgürlükçü, çoğulcu ve kapsayıcı bir düşünsel ve kültürel ortamda gelişir.

Yenilikçi fikirlerin gelişmesinin bir koşulu da akademik özgürlüklerdir. Varieties of Democracy adlı kuruluşun derlediği akademik özgürlük endeksine göre, Türkiye akademik özgürlükte dünya ortalamasının olduğu kadar Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinin de gerisinde.

Teknolojik ilerleme ve inovasyon için başka kurumlara ve kurallara da ihtiyaç vardır. Fikri ve sınai mülkiyet hakları koruması bu açıdan önemlidir. Buluşlar, ticari marka ve telif hakları korumasının güçlü olmadığı, yargı sisteminin hızlı ve etkin çalışmadığı ve cezaların caydırıcı olmadığı durumlarda, uzun süren, meşakkatli olan ve önemli bütçelere mal olan Ar-Ge faaliyetlerinin sonuçlarından ekonomik olarak yararlanma imkanının düşük olması, Ar-Ge'yi ve dolayısıyla teknolojik sofistikasyonu olumsuz etkiler.

Kaynak: <https://www.v-dem.net/en/data/data/v-dem-dataset/>

İnovasyon ile ilgili temel başlıkların tamamında, toplumun ve ekonominin çeşitli kesimleri arasında önemli farklılıklar var.

Yaratıcılık ve inovasyon potansiyelinin artırılmasının çok önemli bir koşulu da toplumun farklı kesimlerinin sürece dahil edilebilmesidir. Dijitalleşme, Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerine ayrılan kaynaklar, patentler gibi birçok göstergede; girişimlerin büyüklüğü, cinsiyet, bölge, dezavantajlı kesimler ve yaş grupları gibi alt kırımlar itibarıyla toplumun ve ekonominin farklı kesimleri arasında uçurum olduğu görülmektedir. Bu uçurumlar, farklılıkların getirebileceği imkanlardan yararlanılmasını engelliyor.

3

Kurumlar ve kurallar

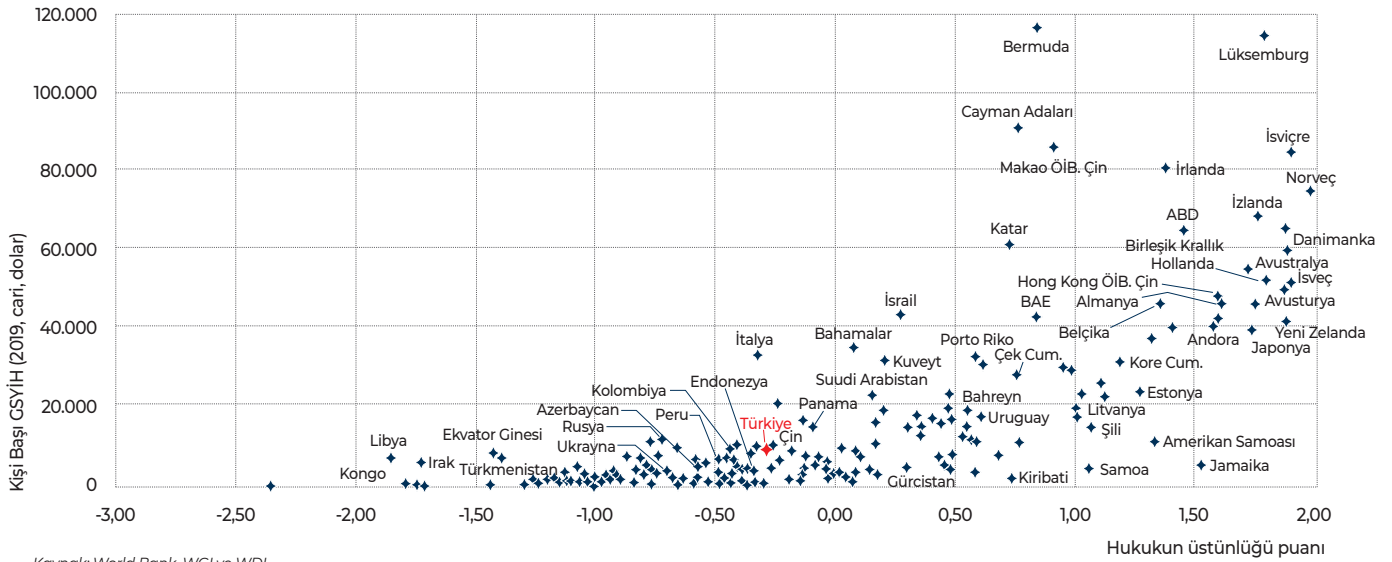
Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınmasında vazgeçilmez unsur kurumlar ve kurallardır.

Kurumlar siyasal, ekonomik ve toplumsal etkileşimi biçimlendirmek üzere insanların oluşturduğu kurallar ve normlar olarak tanımlanır.

Kurumlar ekonomik istikrarı, toplumsal güven ve huzuru sağlar, uzlaşa içinde karar almayı kolaylaştırır ve alınan kararların etkin bir şekilde uygulanmasına zemin oluşturur. Kurumlar ve kurallar hukukun üstünlüğünü, temel hak ve özgürlükleri, demokrasi ve kamu yönetimini, ekonomik hayatı ve toplumsal güven ve iş birliğini düzenler.

Dolayısıyla kurumların ve kuralların niteliği hukukun üstünlüğünü, demokrasiyi, ekonomik istikrarı, bir arada yaşamayı ve birlikte gelişmeyi sağlamak için vazgeçilmezdir.

Hukukun üstünlüğü ile kişi başına düşen GSYİH arasında güçlü bir ilişki vardır.

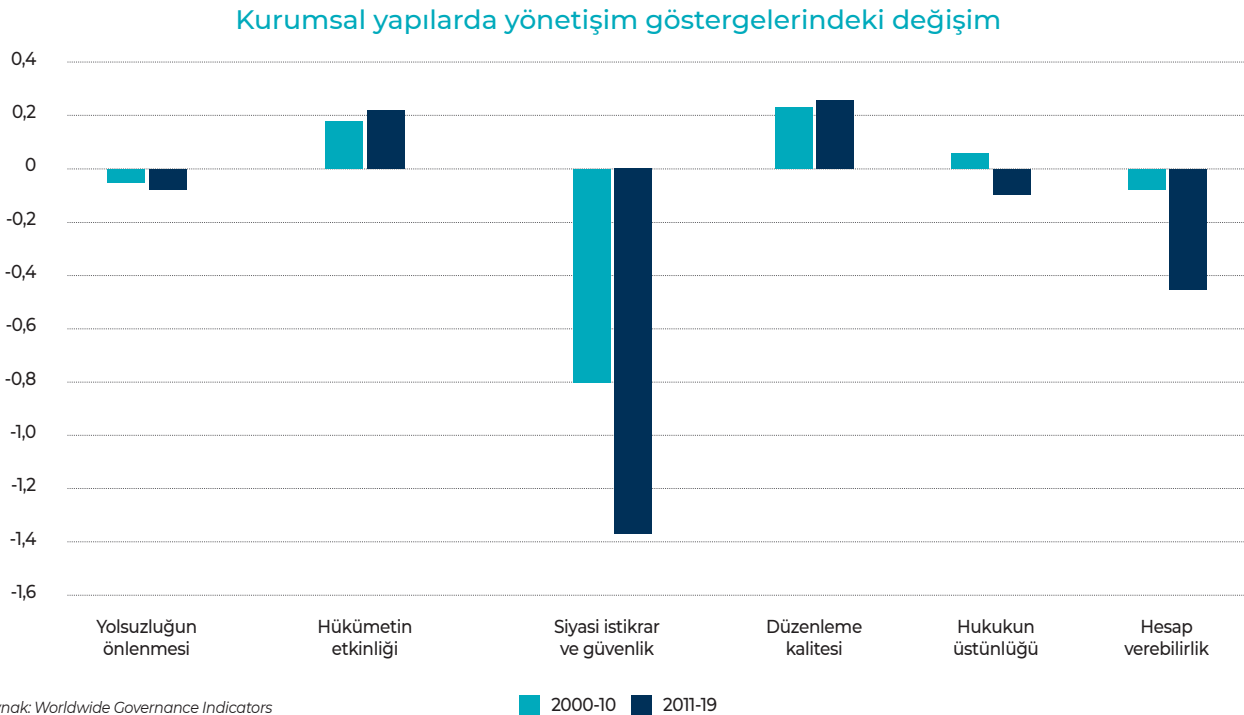

Küresel kurumlarla ilişkiler de ulusal kurumların şekillenmesinde etkili olur. Gümrük Birliği ve AB üyelik sürecinin yanı sıra DTÖ, IMF, Dünya Bankası, OECD, Avrupa Konseyi, NATO gibi çok taraflı örgütlerle ilişkiler, Türkiye'de kurumların gelişimi üzerinde etkili olmuştur. 1990'ların ikinci yarısından itibaren özellikle Gümrük Birliği'nin de etkisi ile hızlanan küresel ekonomiye eklemlenme süreci, başta düzenleme kalitesi olmak üzere Türkiye'deki kurumlar üzerinde olumlu etkide bulunmuştur.

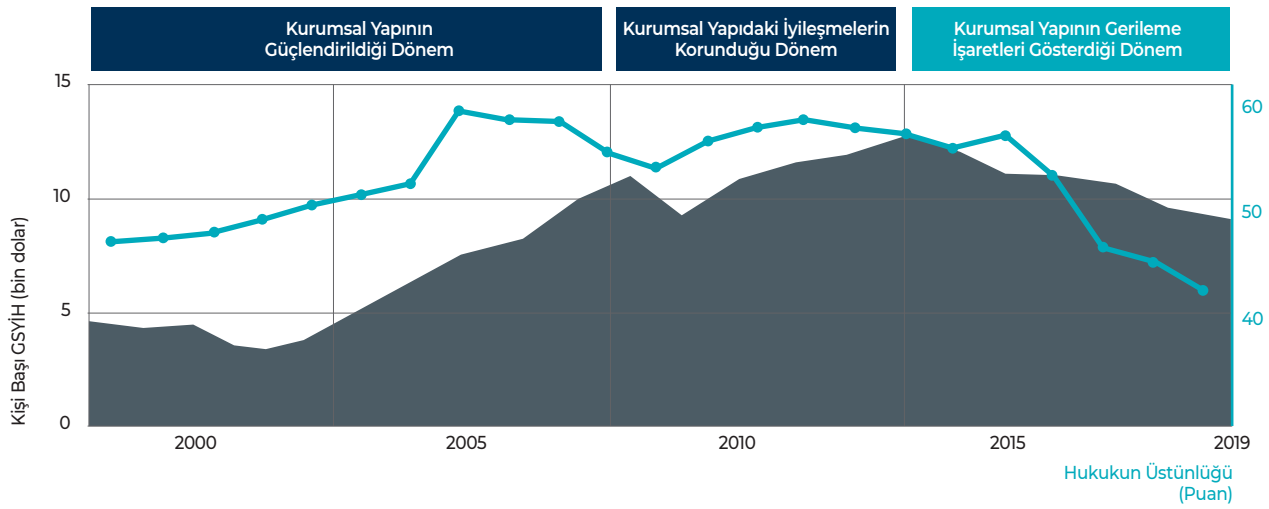
Türkiye, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana kalkınma için önemli olan kurumları inşa etmek konusunda önemli bir mesafe kat etmiştir. Kurumsal kapasitenin daha da gelişmesi, kalkınmayı bir ileri noktaya taşıyacaktır.

Türkiye'de kurumlar ve kurallarda genel olarak AB üyelik sürecinin hız kazandığı 2000'li yıllar sonrasında iyileşme sağlanmasına rağmen bu ilerlemenin yerini gerilemeye bıraktığı görülüyor.

Şeffaflık ve hesap verebilirlik kamunun kendine emanet edilen kaynakları kamu yararı, mali disiplin ve liyakat esaslarında yönetmesini mümkün kılar. Bunun için güçlü bir düzenleme ve denetleme yapısını kurgulamak, bağımsız kurumları oluşturmak ve bu kurumların çalışması için gerekli özerkliği ve insan kaynaklarını sağlamak önem kazanır.

Türkiye’de de AB kriterlerine uyumun hızlandığı ve kurumsal yapıların güçlendiği dönemde cari fiyatlarla kişi başı gelir artışı hızlandı, kurumsal yapılardaki iyileşmenin duraksamasıyla gelir artışı da duraksadı, kurumsal yapılarda gerilemenin ortaya çıkmasıyla kişi başı gelirden düşüşler görüldü.

Kaynak: Dünya Bankası

Yapısal Reformlar

- 2001 krizi sonrası kamu maliyesi ve bankacılık reformlarıyla gelen istikrar
- Enflasyonun düşürülmesi
- Denetleyici ve düzenleyici kurumların etkinleştirilmesi

Avrupa Birliği Reformları

- AB adaylık sürecinin hızlanması ile birlikte farklı alanlarda etkili reformların hayata geçirilmesi
- Bu yapısal reformlar sayesinde uluslararası arenada Türkiye'nin öngörülebilirliğinin ve saygınlığının artması
- Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırım artışı

- AB entegrasyon sürecinin yavaşlaması
- Belli aksaklıklar yaşansa da, denetleyici ve düzenleyici kurumlarının etkinliğine ilişkin iyileşmelerin korunmaya çalışılması
- Küresel krizin büyüme üzerine olumsuz etkisi

- AB entegrasyon sürecinde kararlılıkla uygulanan kazanımların devam etmemesi
- Denge ve denetleme mekanizmalarının etkinliğinin azalması
- Toplumda yargının tarafsızlığına ve hukukun üstünlüğüne olan güvenin azalması

Kurumlara ve kurallara dayalı güven ortamı kritik önemde.

Siyasi ve toplumsal güvenin yüksek olması, ekonomik ve toplumsal kalkınma hedeflerine ulaşmanın önemli belirleyicilerindendir.

Türkiye’de güven algısı üzerine yapılmış olan araştırmalar, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın hızlanması için güven ortamının güçlenmesi ve geleceği hep beraber kurma perspektifinin hakim olması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Türkiye’nin geleceğinin toplumu oluşturan farklı grupların katıldığı bir süreçte istişare ile belirlenebilmesi için sorunlara “siz-biz” perspektifinden değil “hepimiz” perspektifinden bakılmasına ihtiyaç vardır. Kapsayıcı ve güvenilir kurumlar ve kurallar bu güven ortamının sağlanmasında önemli rol oynar.

Türkiye, 2000’li yıllarda AB kriterleri doğrultusunda “insani gelişme ve yetkinleşme”, “teknoloji” ve “kurumlar”da yaptığı atak sayesinde önemli bir refah artışı sağlamıştı.

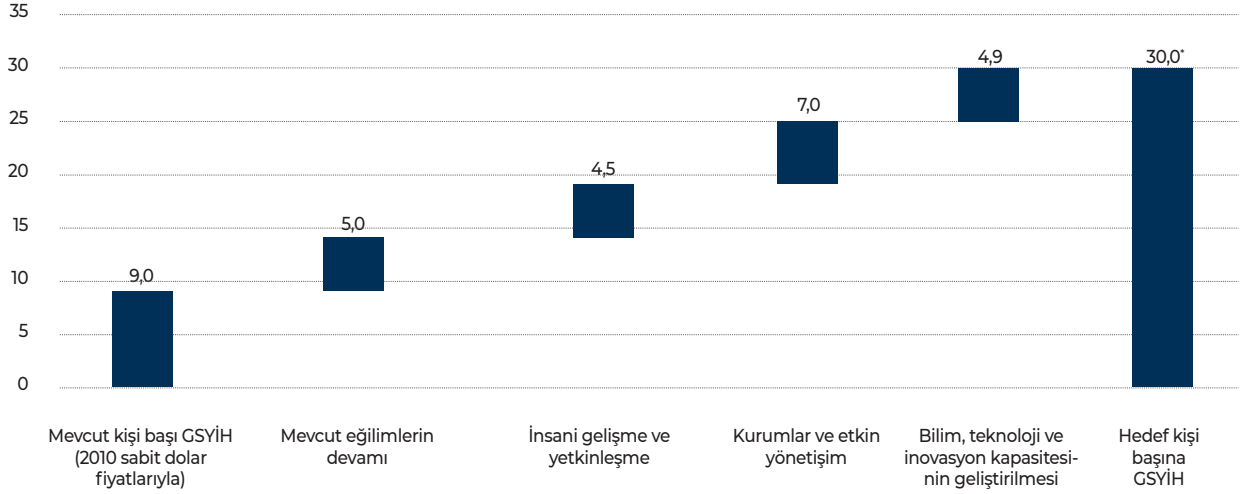
Türkiye AB tam üyelik sürecinin hız kazandığı 2000’li yıllarda ekonomik potansiyelini en iyi biçimde kullanmış; ekonomik ve siyasi reformlar sayesinde orta gelir tuzağından çıkmak doğrultusunda önemli bir mesafe kat etmişti. İnsani gelişme ve yetkinleşme, teknoloji ve kurumlarda yapılan atakla cari dolar fiyatlarıyla kişi başına gelir sadece 6 yılda üç kat artmış ve OECD ülkeleriyle aradaki gelir farkı daralmıştı. Bu dönemde ortalama eğitim süresi 6,2 yıldan 7 yıla çıkmış, ihracatta orta ve yüksek teknolojili ürünlerin oranı % 32’den % 40’a yükselmiş, hukukun üstünlüğü ve demokrasi puanlarında da ilerlemeler olmuştu. İzleyen yıllarda reform ivmesi devam ettirilememiş ve buna bağlı olarak da büyüme hızı yavaşlamıştı.

Bu üç unsurda iyileşme performansı sergileyerek refah artışında yeni bir atağı başlatabiliriz.

Bu üç unsurda gelişmenin Türkiye’de kişi başı gelir artışının hızlanması ve OECD ülkeleriyle gelir farkının kapanmasında ne ölçüde etkili olacağını, 1995-2019 yılları arasında 105 ölkelik bir veri seti ile yaptığımız regresyon analizi ve ardından bir senaryo analizi ile göstermekteyiz.

Bu analizde Türkiye’nin kişi başına GSYH’nın başlangıç değeri 9.000 dolar olarak alındı. Analize göre, şu andaki eğilimlerin aynı kalması (üretimdeki sermaye yapısında, kurumsal yapı ve beşeri sermaye yapısında, ihracattaki orta ve yüksek teknolojili ürünlerin oranında değişme olmaması) durumunda 20 yıl sonra kişi başı GSYH 14.000 dolar (2010 sabit dolar değeri) oluyor. İnsani gelişme ve yetkinleşmede, bilim, teknoloji ve inovasyonda, kurumlar ve kurallarda ilerlemenin katkısı ile 20 yıllık bir zaman dilimi içinde kişi başı gelirimiz yaklaşık 30.000 dolara çıkıyor.

Büyümenin temel unsurları itibariyle büyüme projeksiyonu

*Yuvarlanmadan yapılan hesaplamalara göre, hedef kişi başına GSYİH 30.3 bin dolardır.

İnsani Gelişme ve Yetkinleşme

Ortalama eğitim seviyesinde
20 yılda OECD ortalamasını yakalamak

Kurumlar ve Etkin Yönetişim

Demokrasi düzeyi ve hukukun üstünlüğünde
20 yılda OECD ortalamasını yakalamak

Bilim, Teknoloji ve İnovasyon

Orta yüksek teknoloji ürünlerin ihracattaki payında
20 yılda OECD ortalamasını yakalamak

Yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğinde AB üyelik sürecinin hız kazanması ile yapılan ekonomik ve siyasi reformlar üzerine kurulu olan kalkınma yaklaşımında kişi başı gelir hızla artmıştı. “İnsani gelişme ve yetkinleşme”, “bilim, teknoloji ve inovasyon” ve “kurum ve kurallar”ın güçlendirilmesi üzerine kurulu bir yeni kalkınma anlayışıyla, yirmi birinci yüzyılın ikinci çeyreğinde Türkiye’nin kişi başı geliri üç katına yükselebilir. Türkiye bugünkü 9.000 dolar seviyesinden 2040 yılında 30.000 dolar seviyesine çıkarak zengin ülkeler sınıfına girebilir. Türkiye’nin birikimleri bunun için yeterli.

İnşa etmek istediğimiz Türkiye; gelişmiş, saygın, adil, çevreci

Gelişmiş, saygın, adil ve çevreci bir Türkiye'yi, yeni bir anlayışla **“İnsani gelişme ve yetkinleşme”**, **“Bilim, teknoloji ve inovasyon”** ve **“Kurumlar ve kurallar”** unsurlarında atacağımız eş zamanlı ve eş güdümlü adımlarla inşa edebiliriz.

Türkiye'nin birikimleri sayesinde yirmi birinci yüzyılın ikinci çeyreğinde yeni bir kalkınma hamlesi yapması mümkün. Ancak kalkınma anlayışı sadece zenginleşme ile sınırlı olamaz. Yeni kalkınma anlayışımızda, zenginleşirken ve küresel sistemde saygın bir pozisyon sahibi olurken çevreyi ve toplumsal adaleti daha fazla gözetmeli, bir başka ifadeyle sürdürülebilir kalkınmayı hedeflemeliyiz. Bu da bütüncül ve uzun vadeli bir bakış açısı gerektiriyor. Nitekim, yirmi birinci yüzyılın ikinci çeyreğinin koşulları ilk çeyrekte farklı. Önümüzdeki dönemde küresel ekonomi politikte Türkiye açısından dikkate alınması gereken eğilimlerin;

- Dijital dönüşümün kapsamının genişlemesi ve ekonomik ve toplumsal etkilerinin hızlanarak artması,
- Talep artışına paralel olarak doğal kaynaklar üzerindeki baskının şiddetlenmesi ve çevresel etkileri dikkate almayan bir ekonomik modelin yerini yeşil ekonomi modeline bırakması,
- Dünyada jeopolitik gerilimlerin bir süre daha devam etmesi olduğu görülüyor.

Bu değişim ve dönüşümlerin ortaya çıkartabileceği toplumsal riskleri iyi yönetebilirsek ortaya çıkacak fırsatlardan en iyi biçimde yararlanabileceğiz.

Kalkınma çok boyutlu bir süreç. Türkiye'nin bu boyutlara ilişkin ortaya konmuş çeşitli hedefleri, hazırlıkları ve birikimleri mevcut.

Gelişmiş, saygın, adil ve çevreci Türkiye'yi inşa etmede en önemli başarı faktörü, bu hedefler arasındaki bağlantıların iyi kurgulanmasıdır. Aksi halde kalkınma süreci bir süre sonra tıkanma riski ile karşı karşıya kalır. Örneğin, kişi başı geliri artırarak zengin ülkeler arasında girme hedefinin diğer hedeflerin önüne geçmesi durumunda, zaman içinde büyüyen toplumsal adaletsizlikler sosyal ve siyasi gerilimlere yol açar; doğal kaynakların tükenmesi üretim maliyetlerini artırır, ekosistemin dengesini ve sosyal refahı bozar; uluslararası sistemde yumuşak güç aşınması büyüme için gereken finansmanı çekmeyi zorlaştırır ve büyüme süreci zaman içinde tıkanır. Diğer bir hedefin öne geçtiği durumda da benzer riskler geçerlidir. Bu nedenle gelişmiş, saygın, adil ve çevreci bir Türkiye; ancak bu dört hedef arasındaki bağlantıları ve dengeyi gözeterek inşa edilebilir. Aşağıda açıklayacağımız hedeflerin her birisinde diğerlerini de gözeterek atılacak adımlar toplamda güçlü bir çarpan etkisi ortaya çıkartacaktır. Böylece bir hedefin öne geçmesi durumunda yaşanabilecek negatif sarmal, dört hedefin beraber gözetilmesiyle yerini pozitif bir sarmala bırakacaktır.

Bu dört hedefe ulaşılması, üç temel unsorda (“insani gelişme ve yetkinleşme”, “bilim, teknoloji ve inovasyon”, “kurumlar ve kurallar”) eş zamanlı ve eş güdümlü politika adımlarını gerektirir.

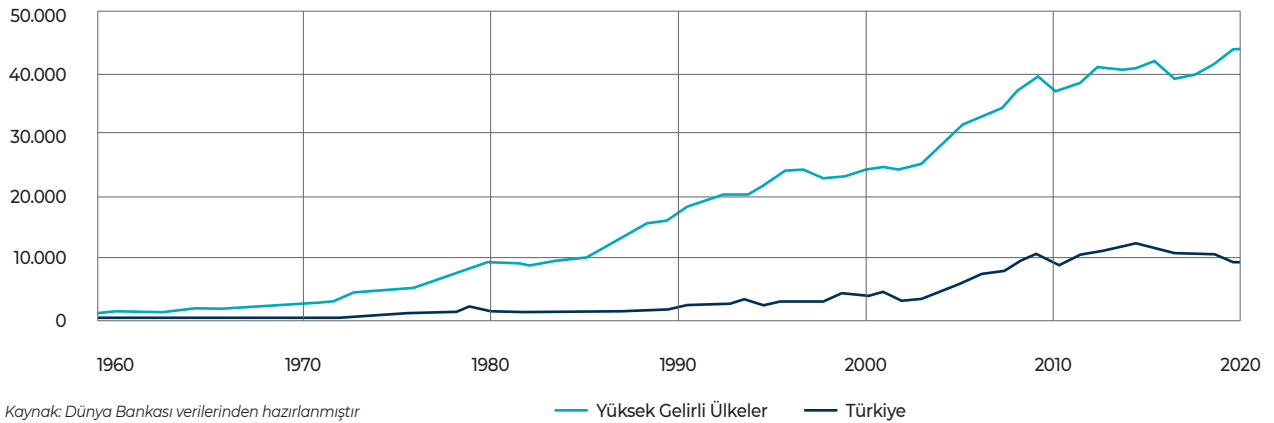
Hedef: Ekonomik istikrara, öngörülebilir yatırım ortamına, düşük enflasyona ve güçlü makro ekonomik dengelere sahip, istihdam yaratan, sürdürülebilir büyümeyle kişi başı geliri yüksek, **gelişmiş bir Türkiye**

Makroekonomik istikrar sağlanmadan, ekonominin şoklara dayanıklılığı artırılmadan ve uzun vadeli yatırımlar için uygun bir yatırım iklimi tesis edilmeden, orta ve uzun vadede yüksek büyümeyi sürdürmek mümkün olmayacaktır.

Türkiye'de kişi başına milli gelir 2001 yılındaki 3.100 dolar düzeyinden 2013 yılında 12.500 dolar düzeyine çıktı. 2002-2007 arasında yüksek oranlı büyüme sağlanırken, enflasyon, kamu açığı, faiz oranları ve borç yükleri geriledi, TL ise değer kazandı. Bu güçlü ekonomik performansa AB sürecinin hız kazanması ve yapısal reformlar eşlik etti. 2002-2007 döneminde, düzenleyici otoritelerin ekonomi yönetimindeki ağırlığının artması, Merkez Bankası bağımsızlığının tesis edilmesi, bütçe dışı fonların bütçe içine alınması, mali hesap verilebilirliğin artırılması, kamu ihale kanunu ile kamuda israf ve yolsuzlukların önlenmesi gibi yapısal reformlar ekonomik performansın güçlenmesine katkıda bulundu. Uluslararası sistemde Türkiye itibar kazandı; yurtdışı fonlara erişimi arttı, bu da büyümenin finansmanını kolaylaştırdı.

Ekonomik ve siyasi kurumların zayıflamasına paralel olarak hızlı ekonomik büyüme önce durakladı ardından düşmeye başladı. Verimlilik artışı sağlanamadığı gibi kaynaklar verimliliği düşük alanlarda kullanıldı, büyümenin kompozisyonu değişti, kalitesi de düştü. Türkiye'de 2000 yılında OECD ortalamasının % 18'ine denk gelen kişi başı milli gelir, 2001 yılı hariç, kesintisiz artarak 2013'te % 34'e ulaştı. Bu oran 2013'den bu yana her sene azalarak 2020'de % 22'ye geriledi.

Kişi Başı GSYİH (Cari ABD doları)

Makroekonomik istikrarın sağlanması gerekiyor. Türkiye'nin bu alandaki bilgi birikimi ve tecrübesi çok zengin.

Makroekonomik istikrarın en önemli göstergesi fiyat istikrarıdır. Döviz kurlarının istikrarlı ve öngörülebilir olması ve faiz oranlarının yatırımları desteklemesi fiyat istikrarı ile yakından ilişkilidir.

Fiyat istikrarının sağlanmasıyla Türkiye'de yatırım ortamı iyileşecek, öngörülebilirlik artacak, böylece üretim ve yatırım ufku genişleyecek, katma değeri yüksek yeni teknoloji yatırımlarını ülkemize çekmek mümkün olacaktır.

Türkiye'de ekonomik istikrarın sağlanması için enflasyonun %5 hedefinin altına kalıcı olarak çekilmesi gerekli. Yüksek enflasyon küresel koşullar, uluslararası gıda ve diğer emtia fiyatlarındaki yükseliş, kur şoku, iç talep koşulları, atalet gibi çeşitli faktörlerden kaynaklansa da enflasyonu düşürmenin yolu öncelikle Merkez Bankası bağımsızlığı ile ihtiyatlı para ve maliye politikalarından geçiyor.

Doğrudan yabancı yatırımların yeniden önemli bir finansman kaynağı haline gelebilmesi için makroekonomik istikrarla beraber, kurumsal yapının güçlendirilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi gerekiyor.

Makroekonomik istikrarın sağlanması için geçmişten bu yana çözölemeyen yapısal sorunlarından birisi olan dış ticaret açığının kapatılması da gerekli. Bunun için bilim, teknoloji ve inovasyon politikalarıyla üretimin ithal girdi ve yatırım malına bağımlılığının azaltılması, ihracatın dünya ticaretinin yavaş arttığı düşük teknolojili alanlardaki ağırlığının azaltılıp yüksek teknolojili ürünlere geçişin hızlanması, tüm sektörlerde verimlilik artışının sağlanması önem kazanıyor.

Her sektörde verimlilik artışı için firma bazında verimlilik artışı gerekiyor. Bu da KOBİ'lerin verimliliklerinin artmasını ve girişimcilik ekosisteminin gelişmesini gerektiriyor. KOBİ'lerin daha fazla katma değer yaratması için son dönemde kamu kurumları tarafından finansman, eğitim, Ar-Ge ve inovasyon gibi alanlarda birçok program hayata geçirildi. Ancak KOBİ'lerin verimlilik artışı, büyüme ve kurumsallaşma ihtiyacı devam ediyor. KOBİ'lerin dönüşümü ekonomik büyüme sürecini destekleyeceği gibi gelir dağılımı, istihdam ve bölgesel kalkınma gibi kalkınmanın toplumsal boyutları açısından da önemlidir.

Hedef: Uluslararası alanda diplomasi ve iş birliğiyle rol model olan, AB entegrasyonu başta olmak üzere Batı dünyası ile ilişkilerini güçlendiren, uluslararası hukuka ve sözleşmelere bağlı, **saygın bir Türkiye**

Liberal, demokratik sistemin bir üyesi olarak küresel ekonomi politikte saygın bir ülke olma hedefi, ekonomik kalkınma ve zengin ülkeler arasına girme, toplumsal adalet ve çevreyi önceliklendiren kalkınma hedeflerini tamamlar.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler kalkınma stratejilerini giderek artan ölçüde dışa açık bir model üzerine inşa ettiler. Türkiye de 1980'lerden sonra küresel ekonomiye entegrasyon yönünde, 2000'den sonra da hukuk devleti ve demokratikleşme doğrultusunda önemli adımlar attı ve bu sayede küresel ekonomik sistemin etkin bir aktörü haline geldi. AB üyelik süreci sayesinde kural temelli uluslararası liberal demokratik düzene daha çok entegre oldu ve bu sistemde güçlü bir ekonomik büyüme göstererek küresel mimarideki yerini pekiştirebildi. Küresel ticaretten ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarından aldığı payı artırdı ve doğu ile batı, Avrupa ile Asya, gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkeler arasında oynadığı köprü rolüyle yükselen bir güç haline geldi. Ancak 2010'lu yıllarda uluslararası düzlemde iş birliği ivmesi zayıflarken, içerde reform ivmesi düştü, kurumlarda gerilemeler ortaya çıktı ve Türkiye'nin küresel düzendeki yükselişi de durdu.

2008 sonrasındaki dönemde çeşitli ülkelerde korumacı eğilimler gündeme gelmiş olmakla birlikte, nüfusu itibarıyla orta büyüklükte bir ülke olan, tasarruf açığı veren ve enerjide dışa bağımlılığı devam eden Türkiye'nin ulusal menfaatleri, iç dinamiklere daha çok odaklanmak yerine uluslararası sistemin aktif bir oyuncusu olma hedefini benimsemekten geçiyor. Geçmişte olduğu gibi gelecekte de Türkiye'nin küresel sistemin saygın bir üyesi olması ile dünyanın zengin ülkeleri arasında yer alması birbirini destekleyecek süreçler olacak.

Türkiye'nin küresel ekonomiden aldığı payın artması için önümüzdeki dönemde AB ile Gümrük Birliği'nin entegrasyon hedefi doğrultusunda güncellenmesi ve ABD ile ekonomik ve siyasi ilişkilerin güçlendirilmesi gerekiyor.

Gümrük Birliği uygulamasının üzerinden 25 yıldan fazla bir zaman geçti. Bu süre içinde Dünya Ticaret Örgütü kuruldu; Çin, Rusya, Hindistan, Brezilya gibi ülkeler önemli küresel ekonomik aktörler haline dönüştü; bilişim teknolojilerinde büyük sıçramalar oldu ve dijital ekonomi ortaya çıktı; 2008 küresel krizi ve Covid-19 pandemisi dünya üzerinde büyük etkiler yarattı. Bu nedenlerle görece iyi işlese de, biçim ve içerik olarak artık dönemin ihtiyaçlarının çok gerisine düşmüş olan Gümrük Birliği'nin, Türkiye-AB arasında katılım müzakerelerinde statü kaybına izin vermeksizin güncellenmesi, Türkiye'nin küresel ekonomideki güçlü konumunu koruması için önemli bir hedef oluşturuyor.

Gümrük Birliği'nin güncellenmesinin önemli bir boyutunu gelecek dönemde AB'nin yeni nesil ticaret anlaşmalarında kritik bir başlık olan çevresel sürdürülebilirlik oluşturacak. AB, Yeşil Mutabakat kapsamında sınırdan karbon düzenlemesi uygulamasına geçiyor. Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ile bu konuların Türkiye-AB ticaretinde kapsanması gerekiyor. Aksi halde, Türkiye'nin ihracatı AB'nin dış ticaret politikasındaki çevresel sürdürülebilirlik düzenlemelerinden zarar görebilecek.

Türkiye'nin küresel ticaretten aldığı payı artırması açısından, ABD ile mevcut ekonomik ve siyasi ilişkileri güçlendirmesi de önemli. Transatlantik iş birliğinin yeniden hayat bulması, iki ülke stratejik ilişkilerinin önemini vurgulayan siyaset üstü ve kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmesi her iki ülkenin uzun vadeli ulusal çıkarları açısından gerekli bir adımdır.

Batı dünyası ile kurulan yakın ekonomik, siyasi ve toplumsal ilişkilerin yanında diğer ülkeler ile de karşılıklı fayda sağlayacak ilişkilerin geliştirilmesi gerekir.

Dış politikada, ittifaklara ve tarihsel birikime yaslanan, değer ve ilkelere dayalı, uzun vadeli ve öngörülebilir bir anlayışın hâkim olması, birçok komşu ülkeyle zayıflayan ilişkileri de yeniden güçlendirecek.

Türkiye'nin çevre coğrafyada uluslararası hukuk gözetilerek ekonomik ve siyasi ağırlığını artırması, 2000'li yıllarda olduğu gibi, önümüzdeki dönemde de Türkiye hikayesinin tamamlayıcı bir ögesi olacaktır. Tarihsel ve kültürel mirasıyla Türkiye'nin Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Orta Asya'da etkili ve saygın bir güç olma potansiyeli yüksektir.

Bölgesiyle olan tarihi ve kültürel bağları, Türkiye'nin küresel sistem içindeki konumunun güçlendiği dönemde bir etki alanına dönüşebilmektedir.

Hedef: Gelir adaletini tesis eden, bölgesel farklılıkları gideren, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayan, dil, din, mezhep, ırk, köken ayrımı olmadan herkesin eşit ve özgür yaşadığı, toplumda hiçbir kesimi kalkınma sürecinde geride bırakmayan, **adil bir Türkiye**

OECD ülkeleri arasında yaşam memnuniyetinin en az olduğu ülke Türkiye ise, mutluluğun ve yaşam memnuniyetinin yükselmesine hizmet etmeyen bir büyümenin, büyüme oranı ne kadar yüksek olursa olsun, başarılı görülemeyeceği ortadadır.

Amaç refahın toplumun tüm kesimlerine yayılması, yani kapsayıcı kalkınma olmalı. Kaynaklar var olan adaletsizliklerin azaltılması doğrultusunda seferber edilmeli.

Türkiye'nin Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana toplumsal gelişme anlamında sağladığı birikimin, toplum içinde hiçbir grubun kalkınma sürecinde geride kalmaması ilkesi doğrultusunda daha da ileri taşınması, yeni kalkınma hikayesinin önemli bir bileşeni olacak.

Gelir ve servet adaletsizliği diğer toplumsal adaletsizliklerle beraber seyrederek.

Bir toplumda farklı eşitsizlik türleri genelde i ie geçer ve çoğu kez birbirini besler. Servet ve gelir eşitsizliği kaliteli eğiti- me erişimde sorun çıkartır, eğitim farklılıkları işgücü piyasasına yansır ve tekrar gelir eşitsizliklerini büyütür.

Türkiye’de gelir eşitsizlikleri 2002 sonrasındaki reform döneminde azalma eğilimine girse de 2007 yılından itibaren yeni- den bozulmaya başlamıştır.

Fırsat eşitsizliklerinin derinleşmesi, farklı toplumsal grupların refaha erişememesi ve yoksulluk, siyasi gerilim yaratarak büyüme sürecini de kesintiye uğratır. Bu nedenle eşitsizlik göstergeleri, suç oranı, güven, ekonomik performans, mutlu- luk gibi başka birçok toplumsal refah göstergesinin bozulmasıyla yakından ilişkilidir.

Demokratik kurumlarla birlikte gelir adaleti, dengeli bölgesel kalkınma, eğitim ve sağlık sisteminin yetkinliği, temiz bir evre gibi unsurlar toplumsal güveni yükseltir, bir arada mutlu ve huzurlu yaşama iradesini pekiştirir, karşılaşılan zorluk- ları aşıp müreffeh bir gelecek kurmayı mümkün kılar.

Adil bir toplum hedefinin en önemli unsurlarından birisi toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıdır.

Kadınların toplumsal hayattaki konumunun güçlendirilmesi, kalkınmanın daha adil olmasını sağlayacağı gibi büyüme sürecini de hızlandırıcı bir rol oynayacaktır.

Türkiye’de zorunlu eğitimin 12 yıla çıkartılması kız çocuklarına eğitimde fırsat eşitliği sağlanması yolunda önemli oldu. Ancak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde özellikle ortaöğretime erişimde cinsiyete dayalı farklar hâlâ devam ediyor.

Türkiye, kadının işgücüne katılımı alanında OECD ülkeleri arasında son sırada yer alıyor. Yüksek öğrenimdeki fırsat eşitsizliğinin yanı sıra beceri uyumsuzluğu, toplumsal normlar, çocuk ve yaşlı bakımının aile içinde kadınlardan beklenmesi, kadınların ücretlerinin düşüklüğü, cam tavan sendromu gibi başka faktörler de kadınların işgücüne katılımını düşürüyor.

Bir insanlık suçu olan kadına yönelik şiddet ciddi bir sorun olmaya devam ediyor. Kadınlar hem dünyada hem de ülkemizde çeşitli bahanelerle şiddete maruz kalıyor ve yaşam hakları ellerinden alınıyor. Kadınların ve çocukların hayatını kartaan cinayet, tecavüz, taciz vakaları, zorla ve erken evlilikler, kadını kadın olduğu için ayrımcılığa maruz bırakan zihniyet yapısının yansımaları.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir boyutu da bölgeler arasında büyük farklılıkların görülmesi. Bu durum farklı eşitsizliklerin birbirini besliyor olmasının bir örneği. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması ve yasalarda kadınlar lehine değişimlerin yapılmasında en büyük zorluk ise siyasette kadın temsiliinin çok düşük olmasından kaynaklanıyor.

DÜNYA EKONOMİK FORUMU (WEF) KÜRESEL CİNSİYET UÇURUMU ENDEKSİ

SKOR
0,638 / 1

SIRALAMA
133 / 156

Ekonomik katılım ve fırsatlar

- İşgücüne katılım
- Aynı işe eşit ücret
- Tahmini kazanç
- Yasa koyucu ve üst düzey yöneticiler
- Profesyonel çalışanlar

140 / 156

Eğitime katılım

- Okuryazarlık oranı
- Okullaşma oranları

101 / 156

Sağlık

- Doğumdaki cinsiyet oranı
- Sağlıklı yaşam beklentisi

105 / 156

Siyasi güçlenme

- Meclisteki kadın oranı
- Bakanlık pozisyonlarında kadın oranı
- Kadın devlet başkanı yönetiminde geçen yıl

114 / 156

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu (WEF) Küresel cinsiyet uçurumu endeksi, 2021

Gelecek dönemin en önemli kalkınma başlıklarından bir tanesi, bölgesel kalkınmışlık farklılıklarının azaltılması olacak.

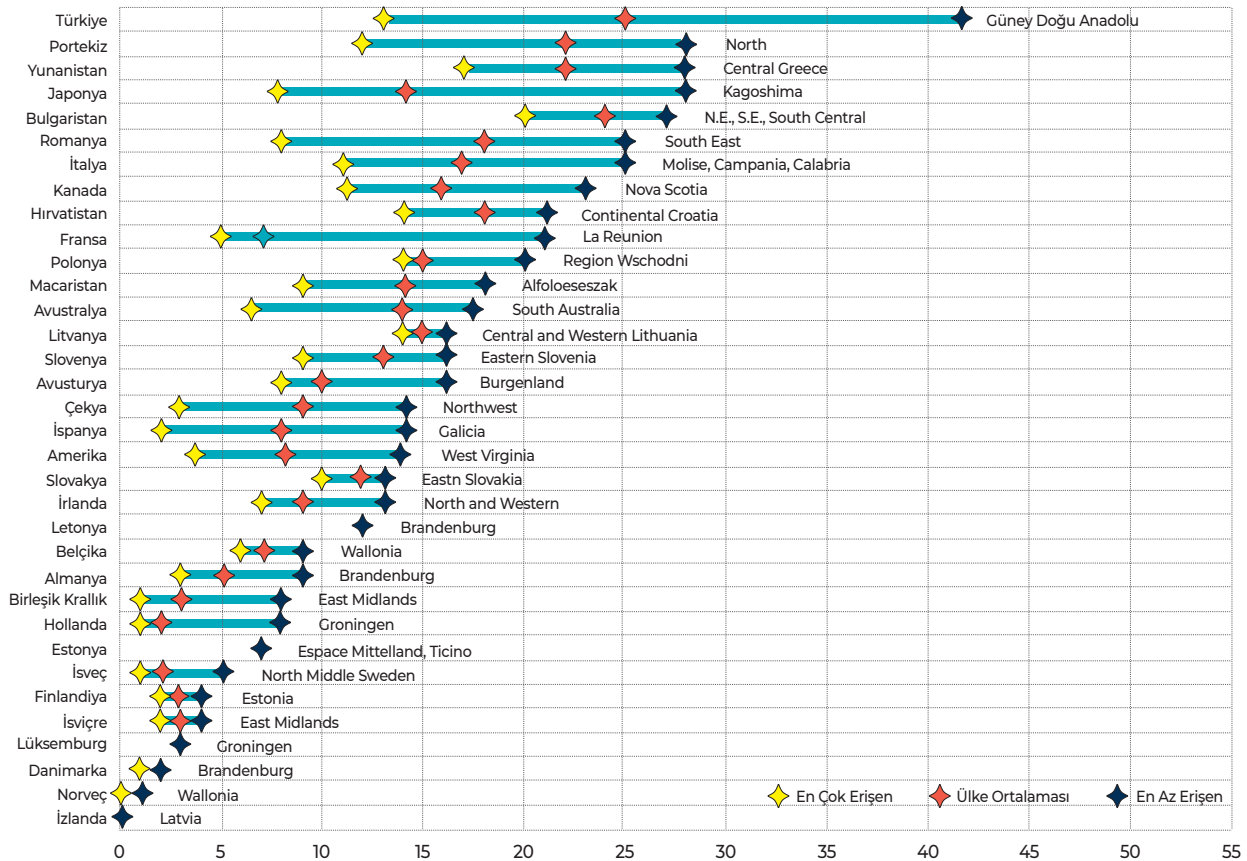
Eğitim, geniş bant internet erişimi, ikamet edilen konutun özellikleri, işsizlik oranı, genç işsizlik oranı, hava kirliliği, sağlık, kültür-sanat faaliyetleri, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi insani ve toplumsal gelişmenin birçok alanında Türkiye OECD ülkeleri arasında bölgesel farkların en derin olduğu birkaç ülkeden birisi.

Teknolojideki dönüşümler, iklim değişikliği, küresel ekonomiye eklenme biçimindeki olası değişimler ve demografik gelişmeler, zaten derin olan bölgesel eşitsizlikleri daha da derinleştirme riski taşıyor.

Bazı bölgelerin sağlık, eğitim, kültür-sanat faaliyetleri, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi sosyo-kültürel göstergelerde geri kalması, verilen yatırım teşviklerine rağmen bu bölgelerin nitelikli çalışanları ve genç girişimcileri çekmesini zorlaştırıyor. Böylece ekonomik az gelişmişlik ile sosyo-kültürel az gelişmişlik arasında kendi kendini besleyen bir fasit daire meydana geliyor.

Bölgesel kalkınma farklılıklarının büyüklüğü veya tüm politika önlemlerine karşın farklılıkların kapatılamaması öncelikli olarak bu alandaki kurumlarla ilişkili. Türkiye'de tarihsel olarak kalkınma konusuna merkezî bir yaklaşım egemendir. Sadece ülke düzeyinde politikalar üretmek, bölgelerin rekabet güçlerini yükseltmekte ve bölgesel eşitsizliği azaltmakta istenilen sonucu vermiyor.

OECD ülkeleri arasında geniş bölgeler itibarıyla internete erişemeyenlerin veya bilgisayarı olmayanların oranı, %

Kaynak: OECD Regions and Cities at a Glance 2020, Şekil 2-7; 2019 veya mevcut olan en son veri

Hedef: Ekosistemin dengesini gözeten, karbon nötr kalkınmayı başaran, gelecek kuşaklara yeşil ekonomik dönüşümü içselleştirmiş bir yönetim sistemi sunan, **çevreci bir Türkiye**

Teknolojik değişimin ve yeşil ekonomi perspektifinin sağladığı olanaklardan yararlanarak gelecek kuşaklar için ekosistemin dengesini gözeten yeşil büyümeyi sağlamak hedeflenmelidir.

Çevre sorunları ve politikaları ekonomik büyüme modeli ile doğrudan ilişkilidir. Üretim faaliyetleri ekosistem üzerinde kirlетici bir etki yapmamalı ve biyo-çeşitliliği olumsuz etkilememelidir.

Türkiye coğrafyasının zengin biyolojik çeşitliliğinin ve tarımsal ürün motiflerinin yeşil ekonomik büyümeye katkısı, etkili iklim değişikliği ve kaynak verimliliği politikaları ile mümkün olacaktır.

Türkiye'nin bundan sonra izleyeceği ekonomik model sürdürülebilir kalkınma anlayışı üzerine inşa edilmeli.

Ekonomik sistem ve ekosistem arasındaki ilişkiye bakış açısı değişiyor. Gezegenimizin kendini yenileme kapasitesi mevcut doğrusal üretim ve tüketim kalıplarının yarattığı baskı karşısında yetersiz kalıyor.

Bilimsel çalışmalar iklim değişikliğinin “yaygın, hızlı ve yoğun” ve “kesin” olarak insan faaliyetleri sonucu oluştuğunu ortaya koyuyor. Geçmiş ve gelecekteki sera gazı emisyonları nedeniyle, küresel deniz seviyesi, buz örtüsü ve okyanuslardaki değişiklikler gibi bazı etkilerin “geri dönülemez” nitelikte olduğunu; ülkemizin içinde bulunduğu Akdeniz kuşağında tarımsal ve ekolojik kuraklığın gözlemlendiğini; tüm senaryolarda 1,5 derece limitinin 2021-2040 arasında aşıldığını gösteriyor.

Gelecek kuşakları çevresel risklere maruz bırakmayan bir yaklaşım, büyüme ve refah arayışı ile çatışmak durumunda değil. Tersine, günümüzün teknolojileri ve küresel politika eğilimleri, çevresel sürdürülebilirliği esas alan bir büyümenin çok önemli ekonomik fırsatlar da içerdiğine işaret ediyor.

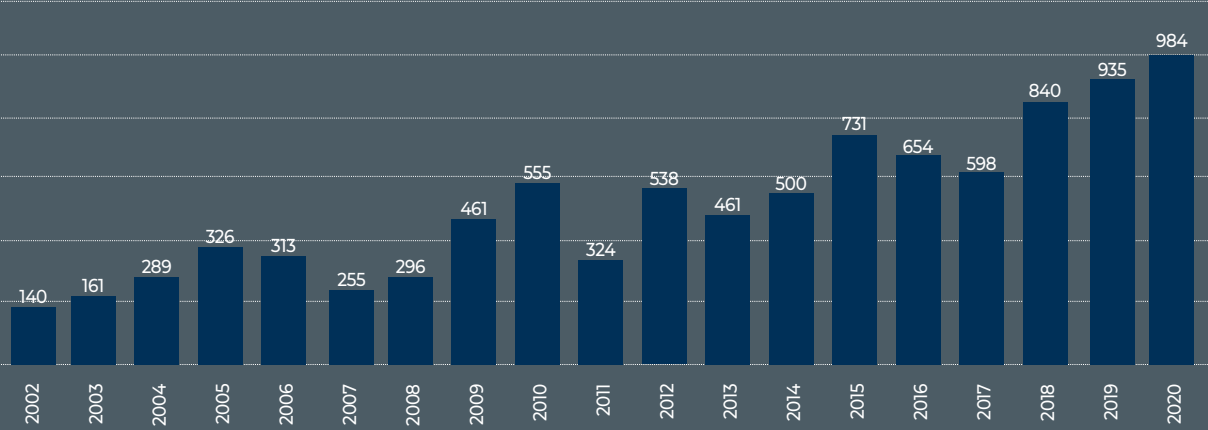

İklim değişikliği ile mücadele Türkiye'nin kalkınması ve rekabet gücünü koruması açısından da önemli.

Türkiye Paris Anlaşması'nı 26. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP26) öncesinde onaylamıştır. Ulusal Katkı Beyanı'nın 2050 karbon nötr olma hedefi güden bir yol haritası ile desteklenmesi önemlidir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİ İLE TÜRKİYE'DE GÖRÜLEN AŞIRI HAVA OLAYLARI 7 KATINA ÇIKTI

Türkiye'de yaşanan aşırı hava olayları sayısı

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ PERFORMANS ENDEKSİ (SEÇİLİ ÜLKELER)

					
	Türkiye	İsveç	Polonya	Almanya	Fransa
İklim politikası sıralaması	58.	5.	42.	18.	20.
Sera gazı emisyonu sıralaması	37.	4.	46.	18.	15.

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü, <https://mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2020-iklim-raporu.pdf> ve CCPI, <https://ccpi.org/download/the-climate-change-performance-index-2021/>

Avrupa Yeşil Mutabakatı Türkiye için bir risk olduğu kadar, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen bir dönüşümün aracı olarak yepyeni bir fırsat da sunuyor.

AB'nin yeni büyüme stratejisi olarak açıklanan Avrupa Yeşil Mutabakatı (European Green Deal) Avrupa ekonomisini 2050 yılında iklim-nötr olma hedefiyle bütünüyle dönüştürecek düzenlemeleri gerçekleştiriyor. Bu dönüşüm süreci; temiz ve düşük maliyetli enerjiye erişim, sanayinin döngüsel ekonomiye yönelmesi, binaların karbon emisyonlarını azaltıcı şekilde yenilenmesi, sürdürülebilir ve akıllı mobiliteye geçişin hızlandırılması, çiftlikten çatala adil, sağlıklı ve çevre dostu gıda sistemleri, zehirli atıkların olmadığı bir çevre için "sıfır kirlilik" hedefi, ekosistemlerin ve biyo-çeşitliliğin korunması gibi birçok başlık altında çok geniş bir çerçevede ele alınmakta. Avrupa Yeşil Mutabakatı sadece AB içinde değil, ticaret ilişkisinde olduğu tüm ülkelerde bir dönüşüm sürecinin tetikçisi oldu. Bu durum Türkiye için de geçerli.

Yeşil Mutabakat kapsamındaki birçok düzenleme, uyum sağlanamazsa, Türkiye'nin AB'ye ihracatında maliyet artışına yol açabilecek. Öte yandan, Türkiye yeşil ekonomiye geçiş patikasında hızlı hareket edebilirse, Avrupa Yeşil Mutabakatı bir dönüşümün aracı olarak yepyeni fırsatlar da sunabilir.

Bu süreçte, enerjinin dönüşümü başta olmak üzere iklim değişikliği ile bağlantılı unsurlar ve döngüsel ekonomi uygulamalarının entegrasyonu Türkiye'nin sanayi politikasının temel bir unsuru haline gelmeli.

Döngüsel ekonomiden enerji verimliliğine, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımından kaynak verimliliğinin artırılmasına kadar bir dizi alanda atılacak adımlar, sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek.

Türkiye'nin kişi başı sera gazı emisyonu OECD ülkelerine kıyasla düşük olmasına rağmen (OECD: 12 ton, Türkiye: 6.4 ton, 2017) Türkiye'de sera gazı artış hızı OECD ülkelerine kıyasla çok yüksek. Türkiye'nin sera gazı emisyonu 2005-16 döneminde %49 artarken aynı dönemde OECD bölgesi genelinde %8'lik düşüş gerçekleşti.

Türkiye'nin, birincil enerji kaynağı içinde yenilenebilir enerji payı her ne kadar OECD ortalamasının üstünde olsa da (OECD % 11, Türkiye % 16, 2019), yenilenebilir enerjide potansiyeli çok daha yüksek.

Türkiye'nin karbon nötr ve kaynak verimli bir ekonomik yapıya geçmesini kolaylaştıracak politikalardan birisi olan enerji verimliliğinin artırılması, üretimde enerji maliyetlerinin azaltılması, artan enerji talebinin karşılanması, enerji ithalatı kaynaklı cari açığın azaltılması ve enerji arz güvenliğinin sağlanması gibi hedeflere de katkıda bulunur.

Karayolu taşımacılığını merkeze alan bir yapı yerine daha çevre dostu bir taşımacılık imkânı sunan kombine taşımacılık yaklaşımının benimsenmesi, güvenlik artışı, hız, güvenilirlik, servis sıklığı, maliyet düşüşü ve dış ticaretin kolaylaşması gibi avantajlar da sağlayacak ve Türkiye'nin lojistik merkez olma potansiyelini de güçlendirecek.

İyimser iklim değişikliği senaryoları dahi sıcaklık artışlarının tarımsal ekonomide üretim ve ihracat geliri riskleri ortaya çıkaracağını, bazı ürünlerde % 40'lara varabilecek verimlilik kayıpları olabileceğini gösteriyor.

Günümüzde uygulanan ve doğrusal ekonomi olarak bilinen "al-kullan-at" ekonomi modeli doğal kaynak kullanımını sürekli ve hızla artırdığı için sürdürülebilir değildir. Döngüsel ekonomi olarak tanımlanan modelde ise "dayanıklılık-geri dönüşüm- yeniden kullanım- onarım-atık azaltımı" halkası kurularak sanayinin ve hizmet üretiminin ekosistem dengesi üzerinde yarattığı bozucu etki azaltılır.

Karbon nötr ve kaynak verimli ekonomiye geçişin yatırım ve finansman ihtiyaçları uzun vadeli politikalarla karşılanmalı.

Görece yüksek vergiler yoluyla çevresel etkilerin azaltılmasında anlamlı bir başarı sağlanamıyor. Karbon-nötr kalkınma modeline geçişi sağlamak ve iş dünyasının bu alanda yatırım öngörülebilirliğini artırmak için uzun vadeli politikaların ortaya konması; kamu alımları ve destek politikalarının yeniden düzenlenerek sürece ivme kazandırılması gerekiyor. Bu kapsamda yeşil finansman araçları önemli avantajlar barındırıyor.

Sürdürülebilirlik konularının önem kazanması ile birçok finans kuruluşu portföylerindeki fosil yakıt yatırımlarını azaltmaya ve yeşil sektörlere yatırım kolaylığı sağlamaya yöneliyor. Küresel düzeyde oluşturulan fonlara erişim ve bu fonların yerel finans kuruluşlarının fonlama maliyetlerinden daha avantajlı koşullarla yatırımlara aktarılması, reel sektöre itici güç yaratacak. Bu fonlara erişimle ilgili yürütülen müzakere ve görüşmelerde, kamu ve iş dünyasının iş birliği içerisinde olması ve uluslararası platformlarda kullanılmak üzere ortak bir iletişim stratejisinin çalışılması önemli.

YENİ BİR ANLAYIŞLA

GELECEĞİ İNŞA

İNSAN
BİLİM
KURUMLAR

Gelişmiş, saygın, adil ve çevreci bir geleceği inşa etmemiz için kalkınmanın belirleyici unsurlarında bütüncül adımların atılması gerekiyor.

Kalkınmanın, bu çalışmada anlatılan dört hedefi ve üç unsuru birbiriyle yakından ilişkili. Bu nedenle hayata geçirilirken bütüncül bir perspektife ihtiyaç var.

“İnsani gelişme ve yetkinleşme” unsurunda:

1. Bölgelere, sosyo ekonomik özelliklere ve cinsiyetlere dayalı farklılıkları giderecek; eğitimin tüm kademelerinde kaliteyi yükseltmeye odaklanacak ve öğretmenlerin gelişimini ve güçlenmesini destekleyecek şekilde, eğitime ayrılan kaynakları artırabilir ve bu kaynakları daha etkin kullanırsak
2. Eğitim müfredatını özgür, yaratıcı, eleştirel düşünebilen bireyler yetiştirecek biçimde yeniden düzenler; 21. yüzyılın gerektirdiği üst düzey bilişsel, sosyal ve duygusal becerileri kazandırır
3. Yeni yüzyılın insan yetkinliği ihtiyaçlarına uyum sağlayabilmek için yönetim modelini tüm eğitim kademelerinde daha fazla yetki ve özerklik doğrultusunda geliştirir
4. İş piyasasında kaybolan ve gelişen işleri dikkate alacak şekilde, 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılması amacıyla kamu, eğitim ve iş dünyası iş birlikleriyle mesleki eğitim ve yaşam boyu öğrenme programlarını tasarlar
5. Erken çocukluk eğitimini zorunlu hale getirir, Suriyeli ve diğer göçmen çocukların eğitime entegrasyonunu sağlar ve çocuk işçiliğinin tamamen önüne geçerse
6. Kadınların iş gücü piyasasına katılımı ve istihdamda sürekliliği için iş ve özel yaşam uyumunu destekleyici mekanizmaları en yaygın şekilde sağlarsak
7. İşgücü piyasasında dijital dönüşümle gelişen yeni çalışma biçimlerine çalışanların uyumu için dijital beceri eğitim programlarını ve uzaktan çalışma yönteminin gerektirdiği teknolojik altyapıyı sağlar; etkili bir sosyal diyalog mekanizması ile çalışan haklarını ve esnekliği güvence altına alan bir yasal çerçeve geliştirir
8. Engellilere yönelik istihdam fırsatlarını artırmak üzere yetkinlik geliştirici programların yanı sıra iş yerlerinin engellilere uygun hale getirilmesini sağlayacak destek mekanizmalarını kurgular
9. Kayıtdışı ile mücadele ve başta madencilik ve inşaat sektörleri olmak üzere çalışanlar için fiziksel iş ortamının güvenliği ile ilgili düzenlemeleri daha kapsamlı hale getirir ve denetim mekanizmalarını güçlendirir
10. Kaliteli sağlık hizmetlerinin tüm bölgelerde herkes için erişilebilir olmasını sağlar; koruyucu sağlık hizmetlerini yaygınlaştırır; hastane kapasitesi, doktor ve hemşire sayısını yükseltir; kişi başı sağlık harcamalarını artırır ve sağlıklı ve aktif yaşlanma alanında gerekli planlamaları yaparsak

“Bilim, teknoloji ve inovasyon” unsurunda:

1

KOBİ'lerin verimliliğini artırabilmek, finansmana ve küresel ticaret ağlarına erişimini kolaylaştırmak için bütünsel bir program tasarlar ve ilgili kamu kuruluşları, özel sektör şirketleri ve sivil toplum kuruluşları gibi birçok paydaşı bir araya getirerek uygularsak

6

Bilimsel araştırma ve inovasyon çalışmalarında dijital ekonomi ve yeşil ekonomi alanlarında ulusal kapasitenin geliştirilmesine yoğunlaşırsak

2

Eğitim sistemini bilim ve teknolojiyi geliştirecek olan birikimli, özgür ve yaratıcı düşünen araştırmacıların yetişmesine uygun hale getirir; üniversite yönetim modelini bilimsel özgürlüğü, özerkliği ve hesap verebilirliği garanti edecek biçimde geliştirirsek

7

Dijital dönüşümü hızlandırmak için altyapıyı geliştirir, dijital okuryazarlığı toplumun tüm kesimlerine kazandırır, dijital dönüşümün en önemli itici gücü konumunda olan yazılım sektörünün gelişmesi için mevcut mevzuat ve destekleri sektörün özgün yapısına uyumlandırırsak

3

Nitelikli bilimsel araştırma ve inovasyon çalışmalarına ayrılan kaynakları, başta bilişim alanında olmak üzere özel sektör Ar-Ge harcamalarını artırır ve bu kaynakları etkin kullanırsak

8

İnternete erişim konusunda özgürlükçü bir yaklaşımı benimserken kişisel verilerin gizliliği ve güvenlik konusunda önlemler alırız

4

Teşviklerin karmaşık yapısını basitleştirerek etkinliğini artırır ve destek mekanizmaları yoluyla Ar-Ge'nin ürünleştirmeye, ticarileştirmeye, markalaştırmaya, ürün sofistikasyonuna yansımaları sağlırsak

9

Akıllı şehirler hedefi doğrultusunda veri iletim altyapısını güçlendirir; özel sektör, kamu ve Ar-Ge merkezleri arasındaki işbirliklerini en etkin şekilde geliştirirsek

5

Sanayi politikası ile bilim ve teknoloji politikaları arasındaki ilişkiyi kurar, bu çerçevede üniversite-sanayi-kamu işbirliklerini en etkin şekilde geliştirirsek

10

Girişimci dostu düzenleyici bir çerçeve geliştirir; finansman kaynaklarını çeşitlendirir ve derinleştirir; yenilikçi girişimcileri destekler ve teknoloji geliştirme ve üretim süreçlerinde ana sanayi, yardımcı sanayi, üniversiteler, danışmanlık şirketleri, KOBİ'ler, girişimler ve diğer paydaşlar arasında etkin koordinasyon sağlırsak

“Kurumlar ve kurallar” unsurunda:

1

Hukukun üstünlüğü ve yargı bağımsızlığı için devletin tüm işlemlerinde hukukla bağlı ve yargısal denetime tabi olmasını; bireylere her düzeyde etkin hak arama imkânını tam anlamıyla sağlarsak

6

Yatırım ortamının iyileştirilmesi için düzenleme hazırlıklarında katılımcılığı ve düzenleme kalitesini geliştirir; denetleyici ve düzenleyici kurumların özerkliğini artırır; yatırım stratejisini yeni teknolojileri ve sürdürülebilir kalkınmayı dikkate alarak oluşturmak için kamu ile özel sektör iş birliği içerisinde çalışırsak

2

Çoğulcu ve katılımcı demokrasiyi güçlendirir; bütün bireyler için tüm hak ve özgürlük alanlarını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) standartlarında geliştirir; siyasette ötekileştirme, ayrımcılık ve nefret söylemleri ile mücadele edersek

7

Yoksullukla mücadele ve farklı düzlemlerdeki gelir adaletsizliğini azaltmak için vergi politikalarını gözden geçirir, aynı ve nakdi transferleri sosyal amaçlarla da ilişkilendirerek uygularsak

3

Kuvvetler ayrılığını güçlendirir; bunun için denge ve denetleme mekanizmalarıyla yargısal denetimi etkin kılar; şeffaf, hesap verebilir, daha az merkezîyetçi ve etkin bir kamu yönetimi anlayışını yerleşik hale getirirsek

8

Nitelikli insan gücü, sağlık, altyapı, teknoloji, temiz çevre, kültür, sanat ve spor olanakları vb. imkanların bölgeler arası dağılımını dengeli hale getirir; bölgesel kalkınma stratejilerini tüm paydaşları sürece dahil edecek katılımcı istişare mekanizmaları ile belirler ve bölgesel kalkınmayla ilgili konularda yerelin yetki alanını genişletirsek

4

Dış politikada kazanımların pazarlıklarla belirlendiği yaklaşım yerine ilkeler ve kurallara dayalı bir yaklaşımı esas alır; iş birliği ve kurallara dayalı küresel sistemin mevcut aksaklıklarının giderilmesi ve güçlendirilmesi için çalışan ülkelerle beraber hareket eder; uluslararası hukuka bağlılığı korur ve AB entegrasyon sürecini kararlılıkla sürdürürsek

9

Kadınların ekonomik, siyasi, toplumsal yaşama ve yönetim kademelerine eşit katılımını sağlayacak kurumsal mekanizmaları hızla harekete geçirir; kadın girişimciliğini finansal kaynaklara erişim dahil olmak üzere destekler; kadına karşı şiddetin önlenmesinde en önemli hukuksal dayanaklardan biri olan İstanbul Sözleşmesi'ne geri döner ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu kararlılıkla uygulamaya devam edersek

5

Sürdürülebilir büyüme sürecinin başlayabilmesi için makroekonomik istikrarı sağlar; bunun için piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarını güçlendirir ve Merkez Bankasının bağımsızlığını tartışma dışı kalacak biçimde tesis ederek fiyat istikrarını sağlarsak

10

İklim değişikliği konusunda Avrupa Yeşil Mutabakatına uyumlu, bilimsel temelli, etki analizleri üzerine inşa edilen, politikalar arası tutarlılığı ve bütüncüllüğü sağlayan, sektörel yeşil dönüşüm hedeflerini destekleyen, enerjinin yeşil dönüşümünü ve döngüsel ekonomiyi içselleştiren, 2050 yılına yönelik karbon-nötr olma hedefi belirleyen “yeşil ekonomi yol haritası”nı tüm tarafların katılımıyla hazırlar ve kararlı uygulamayı sinerji içinde gerçekleştirecek kurumsal yapıyı oluşturursak

gelişmiş, saygın, adil ve çevreci bir Türkiye'yi inşa etmek mümkün olur.

TUŚIAD 50

Raporun
tamamına erişim için:

www.gelecegiinsa.org